

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Zuzana Šafrová

Komentovaný překlad: Hache, Françoise: *Jeux olympiques: La flamme de l'exploit*,

Paris, Découvertes Gallimard 1992

Commented translation: Hache, Françoise: *Jeux olympiques : La flamme de l'exploit*,

Paris, Découvertes Gallimard 1992

Praha 2016

Vedoucí práce: PhDr. Šárka Belisová

Poděkování

Děkuji vedoucí mé práce, paní PhDr. Šárce Belisové, za její pomoc, skvělé nápady, podnětné připomínky a rady při společných konzultacích, za její trpělivost a ochotu, a hlavně za její vřelý a lidský přístup, který mě motivuje v další překladatelské práci.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne:

.....

Zuzana Šafrová

Anotace

Bakalářská práce má formu komentovaného překladu vybraného francouzského textu do češtiny. Tvoří ji dvě části. První, praktický oddíl, představuje samotný překlad celé druhé a začátku třetí kapitoly populárně-naučné publikace *Jeux olympiques: La flamme de l'exploit* pojednávající o historii olympijských her od autorky Françoise Hache-Bissettové. Druhá, teoretická část, se pak sestává z odborného komentáře, jenž zahrnuje podrobnou překladatelskou analýzu výchozího textu (zaměřující se na vnitrotextové a vněttextové faktory originálu), stanovení metody překladu, popis použitých překladatelských postupů a pojednání o typologii překladatelských problémů. V komentáři jsou z výchozího a cílového textu uváděny konkrétní příklady.

Klíčová slova

sport, historie olympijských her, Pierre de Coubertin, olympismus, mezinárodní olympijský výbor, obnovení olympijských her, komentovaný překlad, překladatelská analýza

Abstract

This bachelor thesis is a commented translation of a chosen French text into Czech. It is consisted of two parts. The first section is a translation of the second and part of the third chapters of a non-fiction text, *Jeux olympiques: La flamme de l'exploit*, that is about the history of the Olympic Games written by Françoise Hache-Bissette. The second, theoretical part, includes commentary that is consisted of detailed translation analysis of the text (focusing on intrertextual and extratextual factors of the original), translation strategy, description of the used translation procedures and typology of the translation aspects. The commentary deals with the specific examples that are taken from the original and the translated text.

Key words

sport, history of Olympic Games, Pierre de Coubertin, olympism, International Olympic Committee, restoration of Olympics, commented translation, translation analysis

Použité zkratky

O: originál, výchozí text; P: text překladu

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Překlad.....	8
I. KAPITOLA: VZKŘÍŠENÍ OLYMPIJSKÝCH HER	8
II. KAPITOLA: SPORT A MÍR.....	16
3. Komentář překladu.....	24
3.1 Překladatelská analýza výchozího textu.....	24
3.1.1. Vnětextové faktory.....	24
Médium, místo, čas	24
Autor	25
Adresát	26
3.1.2. Vnitrotextové faktory	28
Téma, obsah	28
Žánrově-stylistická a funkční charakteristika textu.....	29
Členění a grafika textu	30
Koheze a koherence	31
Lexikální rovina	33
Morfologická rovina.....	34
Syntaktická rovina.....	36
4. Překladatelská metoda.....	37
4.1. Překladatelské postupy	37
5. Vybrané překladatelské problémy.....	39
5.1. Francouzské reálie.....	40
5.2. Ustálená slovní spojení, slovní hříčky.....	41
5.3. Interpunkční znaménka	41
5.4. Chyby v originále.....	42
5.5. Citace.....	42
6. Závěr	45
7. Bibliografie	46
7.1. Prameny.....	46
7.2. Odborná literatura	46
7.3. Slovníky	47
7.4. Internetové zdroje.....	47
8. Příloha – text originálu.....	48

1. Úvod

Ve své bakalářské práci se budu zabývat překladem části francouzsky psané publikace autorky Françoise Hache-Bissettové s názvem *Jeux Olympiques: La flamme de l'exploit*. K výběru zrovna tohoto populárně-naučného textu určeného široké veřejnosti, pojednávajícího o olympijských hrách od jejich antických počátků až po jejich moderní éru na sklonku dvacátého století, mě přivedl můj již dlouhotrvající zájem o historii sportu, sportovní žurnalistiku a o sport vůbec. Zvolení této knihy mi tak umožnilo pracovat na tématu, jež je mi blízké a o němž mám jisté základní povědomí.

První oddíl práce představuje samotný překlad druhé a začátku třetí kapitoly z francouzštiny do češtiny. První kapitola, tvořící hlavní část překladu, hovoří o počátcích moderního olympismu, s nimiž je neodmyslitelně spjata osoba zakladatele novodobých olympijských her barona Coubertina. Právě jeho celková vize a pojetí olympismu tvoří kromě popisu průběhu prvních moderních olympiád jádro celé kapitoly. Druhá kapitola se pak posouvá v čase do období, kdy olympijské hnutí začne, více než kdy jindy, ovlivňovat mezinárodní politiku a světové konflikty.

V druhém oddíle se pokusím překlad odborně okomentovat. Budu přitom vycházet ze základní literatury teorie překladu a s ní spojenou translatologickou terminologií. Nejdříve se zaměřím na komplexní překladatelskou analýzu výchozího textu, dále se pak budu věnovat použité metodě při převodu originálu a jednotlivým překladatelským postupům, popřípadě výrazovým posunům. Na závěr se pak zastavím u vybraných překladatelských problémů, jež při převodu nastaly, a jejich možných řešení.

2. Překlad

I. KAPITOLA: VZKŘÍŠENÍ OLYMPIJSKÝCH HER

Antické olympijské hry nakonec dokázal obnovit jeden muž, zarputilejší než jeho předchůdci: Pierre de Frédy neboli baron de Coubertin. A jeho představa? Využít olympijské hry jako nástroj k propagaci fyzických aktivit. Princip jeho slavné pyramidy zněl:

„Aby se sto lidí mohlo oddávat fyzické kultuře, musí padesát lidí provozovat sport. Aby padesát jedinců provozovalo sport, musí se dvacet lidí specializovat. A aby se dvacet lidí specializovalo, musí jich být alespoň pět, kteří dokážou podat obdivuhodné výkony.“¹

Baron de Coubertin, pocházející z bohaté rodiny, jež příslušela ke katolické a monarchistické šlechtě, se narodil v roce 1863 v Paříži. Pro antiku se nejdříve nadchl u jezuitů. Už od dospívání byl velkým sportovním nadšencem – jezdil na koni, plaval, vesloval, hrál tenis či jezdil na kole. Poté přišla maturita, krátká studijní zastávka na elitní vojenské vysoké škole v Saint-Cyr a pak už zápis na další vyhlášenou univerzitu, Pařížský institut politických věd. V té době, píše se rok 1883, odplouvá dvacetiletý mladík Pierre de Frédy do Anglie, aby tam zkoumal práce Hippolyta Taina pojednávající o zásadní roli fyzických aktivit v britském školském systému. Anglický přístup udělal na Coubertina opravdový dojem. Zejména pak na něj zapůsobila proslulá anglická střední škola „Rugby school“, kde sportovní výchova, zavedená roku 1828 duchovním Thomasem Arnoldem, zaujímala ve výuce žáků výsostné postavení.

Po svém návratu do Francie se Coubertin rozhodl zasazovat se o rozšíření výuky sportovních aktivit na francouzských školách, sportu by podle něj měla být přikládána stejná důležitost jako humanitním předmětům. (Nesmíme zapomínat, že povinný tělocvik pro chlapce a dívky ve věku od šesti do třinácti let prosadil až v roce 1880 Jules Ferry.) V tomto období, do kterého spadá i Coubertinovo nepřilíš přesvědčivé studium práv, se pak roku 1891 dostává do vedení Unie francouzských spolků atletických sportů (USFSA), jakéhosi předchůdce dnešních sportovních federací.

---

¹ Coubertin, Pierre de: *Olympijské paměti*, přel. Jiří Kroutil, Praha, Olympia 1977, s. 159.

Coubertinovo vášnivé zaujetí antickými hrami nijak neustávalo, tuto sportovní tradici si přál za každou cenu oživit a během svých četných cest do zahraničí se zabýval rozličnými pokusy o její obnovení. Jeho záměr získával postupem času čím dál tím jasnější obrysy, čekal jen na příhodnou chvíli pro jeho zveřejnění.

První kroky

Coubertin svůj projekt nakonec odtajnil 25. listopadu 1892, kdy při příležitosti oslav padesátého výročí založení USFSA vystoupil před početným publikem ve velké posluchárně na Sorbonně: „Nevyhnutelným vyvrcholením obrody atletiky ve světě by mělo být obnovení olympijských her.“

Narazil však na všeobecný nezájem. To by však nebyl on, aby se nechal tak lehce odradit. Dne 16. června 1894 uspořádal jako vždy neústupný Coubertin v téže aule mezinárodní kongres tělesné výchovy, jenž byl v den zahájení přejmenován na „Kongres pro obnovení olympijských her“. Aby přítomné obměkčil a získal si je na svou stranu, nechal jim zahrát Hymnus na Apollóna, jehož ztracený text byl právě nalezen v Delfách.

Tento hymnus, transkribovaný Théodorem Reinachem a zhudebněný Gabrielem Faurém, zazpívala sólistka Pařížské opery za doprovodu sboru a harf. Tentokrát vše nahrávalo tomu, aby bylo publikum v sále Coubertinovi více nakloněno. V závěrečný den kongresu 23. června pak Coubertinova přesvědčovací mise přinesla konečně ovoce – jeho návrh byl jednohlasně přijat dvěma tisíci zástupci dvanácti francouzských a zahraničních delegací.

Coubertin záhy ustanovuje mezinárodní výbor (předchůdce dnešního Mezinárodního olympijského výboru – MOV), který je pověřen přípravou nových her. Obsadí do něj šest zámožných osobností různých národností z řad svých přátel. Tým tvořili Američan, Argentinec, Maďar, Rus a Švéd. Sám Coubertin se ujal funkce generálního tajemníka a předsedou se stal Řek Dimitrios Bikelaes. Valné shromáždění se nakonec vyslovilo pro uspořádání prvních olympijských her v Athénách, které měly proběhnout za dva roky.

Základní principy olympismu

Takto shromážděný výbor pak stanovuje základní principy, na kterých dodnes stojí Olympijská charta, a to přesto, že byl tento dokument definující stanovy olympijského hnutí od té doby několikrát pozměněn. Hry se budou konat stejně jako ve starověku jednou za čtyři roky, jejich pořadatele bude vybírat mezi jednotlivými kandidátskými městy MOV.

Program prvních olympijských her zahrnoval celkem jedenáct soutěží v atletice, pět v gymnastice, čtyři v šermu a v zápasu, tři ve střelbě, deset ve vodních sportech, čtyři v cyklistice a tři v míčových hrách (tenise a kriketu). Jezdectví, s nímž se původně počítalo, je nakonec vyškrtnuto pro nedostatek finančních prostředků. Coubertin dále trval na zákazu účasti žen a k otázce tzv. amatérismu, který postupně prosazovali Britové, se stavěl zdrženlivě.

V průběhu pořádaných olympiád se utvářely různé olympijské tradice: symbol a heslo (1913), vlajka (1914), slib sportovců podle řeckého vzoru (1920), olympijský oheň (1928), dále pak štafeta s olympijským ohněm (1936), olympijský pozdrav atd. Stejně tak zahajovací a závěrečné ceremoniály se stávaly čím dál tím okázalejší podívanou.

Athény 1896: návrat ke kořenům

Coubertin snil o návratu k samotným počátkům olympismu – chtěl uspořádat první novodobé olympijské hry v Řecku. Plán to byl jistě smělý, vyvstala však otázka, kde sehnat peníze potřebné na rekonstrukci původního Panathénskému stadionu z bílého mramoru, jenž stojí na úpatí Akropole. Řešení nakonec přišlo z Egypta, když řecký bankéř a štědrý mecenáš v jedné osobě Giorgios Averoff poskytl 920 000 zlatých drachem. Tuto nemalou částku pak ještě doplnila finanční podpora od řeckého státu, veřejná půjčka a výtěžek z prodeje upomínkových známek. Athénský stadion byl připraven včas. Při slavnostním zahájení her 5. dubna 1896 proběhla před zraky řeckého krále Jiřího a více než padesáti tisíce diváky slavnostní přehlídka všech 295 účastníků ze 13 zemí. Na programu bylo 45 sportovních soutěží rozdělených do jednotlivých disciplín: atletika, zápas, vzpírání, gymnastika, plavání, střelba, cyklistika a šerm. Do dějin se zapsalo hlavně oslňující vítězství řeckého pastevence Spyridona Luise, který za velkých ovací svých krajanů ovládl maraton v čase 2 hodiny, 58 minut a 50 sekund.

V roce 490 před naším letopočtem uběhl Voják Feidippidéés bez jediné zastávky vzdálenost asi 40 kilometrů, jež dělila města Marathón a Athény, aby oznámil vítězství Řeků nad Peršany. Svůj úkol splnil, vzápětí však padl mrtev. Právě na památku tohoto jedinečného výkonu navrhl Coubertinovi helénista z Francouzského institutu Michel Bréal uspořádat závod na symbolických 40 kilometrů pojmenovaný po městě Marathón.

Paříž 1900: OH ve stínu světové výstavy

Řekové by si velmi přáli ponechat na hry, jež považovali za „své“, výsadní právo, Coubertin však rozhodl jinak. V pořadí druhé OH se měly konat v Paříži. Vedoucí představitelé Francouzského olympijského výboru však neoplývali ani zaujetím pro věc, ani angažovaností. Coubertin byl tedy nucen spojit olympijské hry se Světovou výstavou 1900. Pařížské olympiády se zúčastnilo 1077 sportovců z 21 zemí světa. I přes odmítavé Coubertinovo stanovisko se zde představilo i 12 žen, jež soutěžily v tenise a golfu. Vůbec první olympijskou vítězkou se tak stala anglická tenistka Charlotte Cooperová.

Jednotlivé disciplíny probíhaly za pochmurné atmosféry v širokém časovém rozmezí od 14. května do 28. října. Nebyl uspořádán žádný zahajovací ani závěrečný ceremoniál, v rámci výstavy pro hry nebylo vyhrazeno speciální místo. Takto v čase i místě příliš rozptýlená sportovní klání nedokázala podnítit velký zájem veřejnosti. Jestliže celkově měla světová výstava opravdový úspěch, o olympijských hrách to říci nemůžeme. Z milionů návštěvníků proudících na světovou výstavu hry přilákaly jen několik tisíc lidí. Maraton, přejmenovaný na „maraton podél hradeb“ (z důvodu trasy vedoucí kolem hlavního města po okružních bulvárech), se přesto dočkal zasloužené pozornosti. Přispěla k tomu i skutečnost, že závod opanoval Francouz, zahradník Michel Théato z francouzského sportovního oddílu Racing Club.

Pozorovatelé se jednohlasně shodli na tom, že se jednalo o vůbec nejhůře zorganizované hry v historii – počínaje plochami vytyčenými pro hod diskem a oštěpem, jež byly poseté stromy, přes sektor pro skok do výšky s chybějícím doskočištěm až po soutěže, které byly úplně zrušeny, odloženy či se konaly několikrát, a to všechno, aniž by na to sportovci byli nějak upozorněni. Vypadalo to, jako by na tomto „velkém sportovním posvícení“, kde probíhaly dokonce i závody ve skocích v pytlí, nemělo nic předem daný scénář. „Je zázrak, že olympismus tuto oslavu sportu vůbec přežil,“ připustil později Coubertin.

Saint Louis 1904: olympijské hry za velkou louží

Tím však Coubertinovy útrapy zdaleka neskončily. Američané, kteří zářili během prvních dvou olympiád, a to hlavně v atletice, se nabídli, že v pořadí třetí olympijské hry uspořádají sami. O pořádání OH horlivě usilovala dvě kandidátská města: Chicago a Saint Louis ve státě Missouri. Coubertin a MOV se přikláněli k Chicagu, prezident Roosevelt však prosazoval Saint Louis, kde se měla konat světová výstava. Otázka zněla: Chopit se této příležitosti, či ne? Navíc i tentokrát měly být jednotlivé soutěže rozloženy do dlouhého časového období mezi červencem

a říjnem. Coubertin byl americkými rozhodnutími zklamán a do USA se vůbec nevydal. Pro obavy z příliš nákladné a dlouhé cesty nakonec do zámoří neodcestovaly ani výpravy francouzských, anglických a italských sportovců.

Stejně jako před čtyřmi lety v Paříži zavítala na hry pouze nepatrná část návštěvníků světové výstavy. Největším lákadlem se nakonec staly tzv. *Anthropological Days*, jež proběhly od 12. do 13. května. Tyto dny nabídly soutěže určené pro „primitivní národy“ (Pygmeje, Siouxy atd.), během nichž se příslušníci těchto etnik měli střetávat v různých sportovních disciplínách, jejichž pravidla ale neznali. Coubertina tato akce spíše pobavila, než pohoršila. „Nikde jinde než v Americe by se lidé neodvážili přijít s takovým cirkusem. Američanům ovšem projde vše. K jejich mladickému zápalu by však duchové velkých helénských předků byli jistě shovívaví.“

Na sportovním poli Američané jasně vévodili. Pozornost na sebe opět upoutal maraton. Tento závod totiž nabídl vůbec první případy podvádění a dopingů v historii moderních her. Prakticky ihned po svém doběhu na stadion byl diskvalifikován Fred Lorz, neboť část závodu absolvoval na stupátku automobilu. Vítězem se tedy stal druhý závodník v pořadí, Thomas Hicks, ačkoli se přiznal, že jeho příprava spočívala i v konzumaci velkého množství koňaku a sulfátu strychninu. Postupná diskvalifikace dvou hlavních rivalů z téhož závodu by se totiž jistě neblaze podepsala na dobrém jménu olympijské myšlenky.

Fér – nefér

Řecko se stále nevzdávalo naděje na navrácení „svých“ her a v roce 1906 zorganizovalo zcela nezávisle vlastní olympiádu jakožto oslavu desátého výročí od uspořádání prvních novodobých OH. I když se řecké hry dočkaly úspěchu, MOV jim odmítl přidělit „olympijskou značku“. V pořadí čtvrté olympijské hry (1908) se měly konat v Itálii, aby bylo dodrženo nepsané pravidlo o střídání pořadatelů her. Řím však v roce 1906 svoji kandidaturu stáhl. Této nenadálé situace využil Britský olympijský výbor a jako kandidátské město navrhl Londýn, kde se však opět měla konat – jak jinak – jedna z výstav, tentokrát francouzsko-britská. Olympijské hry se z jejich područí prostě ne a ne vymanit... I přes vymezený krátký čas na přípravu se ale Britové svého úkolu zhostili se ctí a hry se tentokrát nestaly pouze jednou z mnohých atrakcí veletrhu. Londýnskou olympiádu ozdobilo hned několik pozoruhodných sportovních příběhů. Do historie vstoupil například skandální běh na 400 metrů, jenž stál u zrodu oddělených atletických drah, jaké známe dnes. Jeden z trojice amerických rivalů byl diskvalifikován za vědomé omezování svého britského protivníka na trati. Závod se tedy opakoval nazítří, a to již na jednotlivých drahách oddělených provazy. Dva další Američané však ze vzájemné solidarity ke

svému krajanovi odmítli k soutěži nastoupit, takže britský závodník Halswelle nakonec 400metrovou trať absolvoval sám.

Při maratonu se zase nevídané podpory dočkal italský cukrář z ostrova Capri Pietri Dorando – fanoušci mu v posledních metrech závodu měli pomáhat udržet se na nohou. Ani zlatý pohár, který mu osobně předala samotná britská královna Alexandra Dánská, nezabránil jeho následné diskvalifikaci za nedovolenou pomoc v průběhu závodu. Pověst vyhlášené anglické *fair play* na těchto OH několikrát utrpěla, hrám byla vytýkána nepřítomnost mezinárodních rozhodčích.

Stockholm 1912: osvobození her

Tentokrát už žádné propojení se světovou výstavou – Coubertin totiž našel nečekaného a mocného spojence v osobě švédského krále Gustava V. Na těchto hrách poprvé vstoupily na olympijskou scénu, i když ve skromnější sestavě mimo hlavní divácký zájem, i výpravy Ruska a Japonska. Ženy, jež už se v Londýně zúčastnily soutěží v tenise, lukostřelbě a krasobruslení, se zde představily v tenise a v plavání. Ve Švédsku zakázané sporty, box a zápas, byly sice z programu vyřazeny, další sportovní odvětví však během V. olympijských her zažila svoji premiéru. Mezi novinky patřily i opravdové kuriozity nemající dlouhého trvání, jako byly například vrhy oběma rukama. Největší rozvoj zaznamenala atletika, kde se rozšířil počet disciplín – přibýly běhy na 5000 a 10 000 metrů, štafety na 4×100, 4×400 metrů, a hlavně moderní pětiboj a desetiboj, které v roce 1910 vymyslel sám Coubertin.

Americkému indiánovi Jimu Thorpovi, jenž ovládl jak pětiboj, tak desetiboj, udělil nadšený král titul „nejlepšího světového atleta“. Půl roku po skončení her mu však Americký olympijský výbor medaile odebral z důvodu porušení zásady amatérismu – sportovec v roce 1909 a 1910, coby ještě student, přijal 360 dolarů za angažmá v jednom baseballovém týmu. Thorpe, jakýsi obětní beránek celé koncepce amatérismu, sice neúnavně tvrdil, že je nevinný, rehabilitace se však dočkal až třicet let po své smrti v roce 1983. Maratonské trápení italského běžce Doranda nezůstalo bez odezvy – švédští pořadatelé tentokrát vyžadovali od účastníků maratonu předložení lékařského osvědčení. I přes veškerá přijatá opatření však v průběhu závodu zemřel zcela vyčerpaný a dehydrovaný Portugalec Fernando Lazaro.

Coubertinovým velkým snem bylo přiřadit ke sportovním disciplínám na hrách i program umělecký. Ve Stockholmu jsme tak mohli být svědky i architektonických, literárních, hudebních, malířských a sochařských soutěží. Jestliže na sportovní klání si baron de Coubertin netroufl, jeho *Óda na sport*, kterou představil pod pseudonymy Georges Hohrod

a M. Eschbach, mu vynesla zlatou olympijskou medaili za literaturu. Nakolik ale byla porota doopravdy tak důvěřivá, je nadále otázkou.

Výbor zvolený s nejvyšší pečlivostí

Na konci roku 1896 vystřídal Coubertin v čele MOV Řeka Bikelase. Baron z tohoto postu odstoupil v roce 1925, nadále však zůstal čestným předsedou. Pomyslnou štafetu po něm převzal zakladatel Belgického olympijského výboru hrabě Henri de Baillet-Latour. MOV v té době tvořilo 65 členů zastupujících 52 zemí. Výbor byl sestavený na principu kooptace, přijímal v zásadě jednoho člena za každou zemi. Pro zajištění vysoké prestiže tohoto orgánu bylo vítáno, aby se vyslanci olympismu, vybíraní z řad mezinárodní smetánky (král Konstantin II. Řecký, lichtenštejnský kníže Franz Josef II., velkovévoda Jan Lucemburský atd.), pyšnili tučnými bankovními konty. Chod MOV byl až do roku 1948 financován prostřednictvím peněžitých darů svých členů – představitelé výboru tak dbali o zachování nezávislosti této organizace. Volba pořadatelských měst probíhala na každoročních plenárních zasedáních. Mezinárodní olympijský výbor byl dále rozdělen na komise dle konkrétních oblastí (přijetí, finance, olympijský program, tisk atd.). Pořádal rovněž kongresy otevřené pro zástupce jednotlivých národních výborů, mezinárodních sportovních federací a dalších organizací, při jejichž příležitosti se projednávaly návrhy na zařazení nových disciplín do olympijského programu.

Na cestě k prvním zimním olympijským hrám

Již na seznamu olympijských disciplín z roku 1894 bylo uvedeno krasobruslení. Kvůli absenci zimního stadionu s umělým ledem však byl tento sport z programu prvních her nakonec vyškrtnut. Kluziště zřídili až Angličané v roce 1908, byla určena pro klání čtrnácti bruslařů a sedmi bruslařek pocházejících ze šesti různých zemí. I když se závody dočkaly úspěchu, Švédové na OH ve Stockholmu na jejich pořádání navázat odmítli. Skandinávci se totiž obávali, že přítomnost ledových sportů na olympiádě v roce 1912 by neprospěla jejich Nordickým hrám, jež měly proběhnout v následujícím roce. Tyto hry založil roku 1900 Coubertinův přítel, generál Viktor Gustav Balck. Konaly se od roku 1901 každé čtyři roky ve Švédsku a zahrnovaly soutěže v klasickém lyžování a bruslení. Návratu na olympijskou scénu se tak krabuslení dočkalo až v roce 1920 v Antverpách. Ve stejném roce slavil svoji premiéru na OH i lední hokej. Někteří členové Mezinárodního olympijského výboru si však přáli uspořádat také závody v lyžování. Od těchto nápadů pak už byl jen krůček k francouzskému návrhu, jenž zazněl na v pořadí VII. sjezdu MOV roku 1921 v Lausanne. Francouzi chtěli zorganizovat nezávislé hry, které by byly vyhrazeny jen pro zimní sporty. Coubertin s přijetím návrhu váhal,

čelil tlaku ze strany Skandinávců, kteří se postavili proti, neboť se strachovali o zachování svých Nordických her. Nakonec se však přiklonil na stranu výboru. Ten poté navrhl zkušebně uspořádat roku 1924 v Chamonix Mezinárodní týden zimních sportů.

Filozofické základy moderního olympismu

V rozhlasovém projevu s názvem *Filozofické základy moderního olympismu*, vysílaném 4. srpna 1935 z Berlína, Coubertin zmiňuje svůj koncept nazvaný „sport náboženstvím“ (latinsky *religio athletae*). Sport v něm byl představen v tom nejlepším světle společně se všemi svými ctnostmi: „Základním rysem jak starověkého, tak moderního olympismu je to, že se jedná o náboženství. Jeho druhým znakem je pak nutnost být aristokracií, elitou. Je však jasné, že se jedná o aristokracii vzešlou ze zcela rovnostářských podmínek, neboť postavení v ní se určuje pouze na základě fyzické převahy jedince a jeho tělesných dispozic rozvíjených až na určitou cílovou úroveň díky vědomému tréninkovému úsilí.“ Coubertin na tuto sportovní elitu, jejíž členové byli v jeho očích opravdovým „rytířstvem“, spoléhal při propagaci fyzických aktivit a seznamování veřejnosti se sportovními hodnotami, jako je překonávání sebe sama a respekt ke druhým. „Tito rytíři jsou především neohroženými a energickými ‚bratry ve zbroji‘, pojí je více než pouhý přátelský svazek, jenž by byl však i sám o sobě dost silným poutem. Ke vzájemné pomoci, k podstatě celého soudružství, se připojuje představa konkurence, dvou sil stojících proti sobě jen pro samotnou lásku k úsilí a k férovému, a přesto zuřivému boji.“ Za olympijského hrdinu byl považován, nazíráno i nadále coubertinovskou optikou, „dospělý mužský jedinec“. Stejně tak by bylo podle Coubertina „čirou utopií pokoušet se atletiku usměrňovat nějakými povinnými pravidly. V překračování hranic možného musí mít sportovci volnost. Proto jim také bylo přiděleno toto heslo: *Citius, altius, fortius* – stále rychleji, výše a silněji, devíza těch, co se se odvažují pomýšlet na překonávání rekordů!“ Baron chtěl zůstat co nejdřívejší původnímu antickému ideálu – velice blízká mu tedy byla i myšlenka olympijského příměří a posvátného území. „Velmi bych si přál zažít situaci, kdy zneprátelená vojska nacházející se uprostřed války přeruší na určitý čas boje, aby se mohla těšit z mužných, čestných a korektních her.“

II. KAPITOLA: SPORT A MÍR

„V roce 1914 se humanistický svět olympismu proměňuje v bitevní pole. Berlínská olympiáda naplánovaná na rok 1916 je zrušena. V letech 1940 a 1944 se olympijské hry, považované za symbol míru a sbližování jednotlivých národů, nekonají kvůli zuřící válce. Olympijské hnutí se už nikdy nevymaní z vlivu mezinárodní politiky a světových konfliktů.“

Michel Caillat et Jen-Marie Brohm: *Stinné stránky olympismu*

Na Kongresu pro obnovení olympijských her konaném roku 1894 v Paříži němečtí delegáti chyběli. Coubertin, jenž stále nemohl vymazat z paměti porážku Francouzů z roku 1870 v bitvě u Sedanu, se patrně postavil proti jejich účasti (o moc přívětivěji se ostatně nestavil ani k případnému účinkování Němců na samotných hrách v Athénách). Německo se však nakonec na první olympiádě dočkalo svého zastoupení, a to díky mladému chemikovi Willibaldu Gebhardtovi. Ten využil svého soukromého jmění a svých nadstandartních vztahů s řeckou královskou rodinou k sestavení německé výpravy, která byla na hry vyslána. Zasluhou Gebhardta pak bylo Německo následně pozváno i na olympijské hry do Paříže a do Saint Louis.

Berlín 1916: hry, co se nekonaly

Němečtí členové MOV usilovali už o organizaci OH 1908, jejich snahy však skončily neúspěchem. Rozhodli se tedy kandidovat na pořádání dalších her v roce 1912, tentokrát navíc s podporou císaře. Smrt předsedy organizačního výboru a vážné finanční problémy však Německo přinutily vzdát se pořadatelsví ve prospěch Stockholmu. Berlín ovšem ihned ohlásil kandidaturu na v pořadí šesté OH v roce 1916, které mu byly 4. července 1912 nakonec přiděleny. Avizovaným cílem bylo překonat vysoce nastavenou laťku předchozích her ve Stockholmu, jež byly všeobecně považovány za neobyčejně úspěšné. Parlament přidělil německému výboru peněžitou podporu ve výši 200 000 marek, se kterou se organizátoři opravdu činili – započala výstavba nového stadionu, mělo být vytvořeno tiskové a propagační centrum a na červen 1914 byly naplánovány jakési „přípravné hry“. „Poslední generální zkoušku“ měly představovat „Německé olympijské hry“ v roce 1915. Němci neponechali opravdu nic náhodě – aby se neopakovalo nešťastné vystoupení německých olympioniků ze Stockholmu, odkud se výprava čítající celkem 226 sportovců vrátila pouze s 25 cennými kovy (a zařadila se tak v medailovém pořadí zemí až na páté místo za Švédsko, Spojené státy, Velkou

Británii a Finsko), rozhodli se dokonce angažovat amerického trenéra. Všechny tyto smělé plány však vzaly za své – přítrž jim učinila nadcházející válka.

Němci, kteří byli přesvědčeni, že jejich vítězství je jen otázkou času, odmítli americký návrh na přemístění her do Cincinnati. V dosavadní olympijské historii tak v roce 1916 vzniká první vážná trhлина.

Antverpy 1920: OH nalézají ztracený mír

V roce 1915 si MOV vybral jako své sídlo neutrální půdu v Laussane. Rok po podepsání příměří zde bylo rozhodnuto, že v pořadí sedmé OH v roce 1920 budou hostit Antverpy. Tento belgický přístav na řece Šeldě, jenž byl čtyři roky okupován a bombardován, se nacházel stejně jako zbytek země v troskách. Hráb se však naštěstí dostalo finanční podpory ze strany námořních dopravců a hlavně obchodníků s diamanty.

I přes odmítavý postoj Coubertina a MOV nebyli na belgické hry pozváni Němci a Rakušané. Rusko, zmítané občanskou válkou, jež následovala po Říjnové revoluci v roce 1917, se účasti zřeklo samo. Kvůli vysokým cenám vstupenek a nepříznivému počasí zely tribuny na stadionech prázdnotou. V olympijských Antverpách vládla pochmurná nálada. Mnohé hvězdy z minulých her v roce 1912, mezi něž patřila například i velká francouzská naděje Jean Bouin, už v Belgii být nemohly – staly se obětí docela jiného boje, totiž toho veskrze opravdového, nesymbolického. Před slavnostním zahájením, na kterém poprvé v historii zazněl z úst belgického sportovce Victora Boina olympijský slib, byl tragicky zesnulým olympionikům vzdán hold minutou ticha. Úspěchy sbírali hlavně reprezentanti zemí, jež nebyly tak postižené válkou, tj. Američané, Finové a Švédové. Benjamíněk celých her, mladička Američanka Aileen Riggiová, vyhrála zlatou medaili ve skocích do vody. Jistý Jack Kelly, později známý spíše jako hrdý tatínek monacké princezny, si zase podmanil veslařské soutěže.

Mezi nejlepšími nechyběli ani Francouzi, a to zásluhou Ernesta Cadina, vítěze ve vzpírání, dále pak Josepha Guillemota, šampiona v běhu na 5000 metrů a držitele stříbrné medaile v běhu na 10 000 metrů, a hlavně slavné Suzanne Lenglenové, která ve svých jedenadvaceti letech získala pro Francii jako první žena v historii zlatou olympijskou medaili, když ovládla tenisový turnaj ve dvouhře žen. Nedlouho poté byl však tenis nařčen z tzv. profesionalismu. Na následujících hrách se sice ještě objevil, posléze byl ale z programu na dlouhá léta vyřazen – návratu na olympijské dvorce se tenis dočkal až na OH v Soulu v roce 1988.

Popisky k obrázkům

s. 27: „Atlet je bytost dobrodružná, plná zápalu. Cítí, že v něm žije jakási tajemná bytost, již stvořilo sportovní úsilí a která z výšin vládne každodennímu chodu jeho tělesného ústrojí.

André Obey

s. 28: Poté, co se Thomas Arnold (nahore na obrázku) stal ředitelem školy v Rugby, měl v plánu zakročit proti dosavadnímu nedbalému řízení instituce. Žáci měli být vedeni k větší samostatnosti a zároveň se měl zvýšit podíl hodin vyhrazených fyzickým aktivitám. Tento anglický experiment podnítil Coubertinův zájem: „Dospívání u nás probíhá jakoby ve skleněné bublině, zatímco v Anglii se vše děje na volném vzduchu, bez vnucených omezení – mladí chodí pravidelně ven, do lesů či k vodě. Dospívající jednoduše potřebuje fyzický pohyb. Nutit ho k tomu, aby byl jen pouhým mozkiem, neaktivním neduživcem, je proti přírodě [...] V Anglii zaujímají vždy určitou část denního programu atletické a míčové hry, běh, veslování, a hlavně kriket. Navíc dvakrát či třikrát týdně končí výuka již v poledne, aby uvolnila místo sportu.“

s. 29: COUBERTIN OBRODITEL

s. 29: „Zocelím naši oslabenou a zahálčivou mládež, jak tělesně, tak duševně, a to prostřednictvím sportu se všemi jeho riziky i krajnostmi.“ Pierre de Coubertin (fotografie nahore)

s. 30: 1.1 „MOV je nejvyšším orgánem olympijského hnutí.

1.2 Každá osoba nebo organizace náležící z jakéhokoli titulu k olympijskému hnutí je vázána ustanoveními Olympijské charty a je povinna řídit se rozhodnutími MOV.“²

s. 30: První olympijský výbor shromážděný roku 1894 (Coubertin druhý zleva).

s. 31: OLYMPIJSKÁ ELITA

s. 31: 2. Olympismus je životní filozofií, povznášející a vyváženě spojující v jeden celek zdatnost těla, vůle a ducha. Spojením sportu, kultury a výchovy usiluje olympismus o vytvoření způsobu života, založeného na radosti z vynaloženého úsilí, na výchovné hodnotě dobrého

---

² Mezinárodní olympijský výbor: *Olympijská charta*, Lausanne 2013, s. 10. Dostupné z <http://www.olympic.cz/upload/files/OLYMPIJSKA-CHARTA-2013.pdf>, [cit. 5. 12. 2015]

příkladu a na respektování základních universálních etických principů.³

s. 32: 5. „Olympijské hnutí pod vedením MOV jako nejvyššího orgánu sdružuje organizace, sportovce a další osoby, které se řídí Olympijskou chartou. Příslušnost k olympijskému hnutí vyžaduje uznání ze strany MOV. [...]“⁴

s. 32: 7. „Činnost olympijského hnutí je trvalá a všeobecná. Jejím vyvrcholením je účast sportovců celého světa na velkém sportovním festivalu, na olympijských hrách“.⁵ *Olympijská charta 1991*

s. 33: OD SNŮ K REALITĚ

s. 33: „*Nenikikamen!* Vyhráli jsme! Jakmile se objevil modro-bílý dres Spyridona Luise (vlevo na obrázku), k nebi se vznesl ostrý a pronikavý zpěv všech athénských cikád. [...] V cíli na vítěze čekala záplava polibků a objetí od jeho týmových druhů, přátel i od zcela neznámých přihlížejících. K nohám mu padalo na tisíc darů. Lidé se složili, aby mu mohli koupit několik arpentů půdy v jeho rodné vesnici. Od jedné paní z Izmiru dostal přímo na místě zlatý řetěz.“
Charles Maurras

s. 35: CESTA DO ATHÉN

s. 35: Nacionalistické projevy olympijského publika fascinovaly mnohé politiky – jedním z nich byl i Charles Maurras, mimo jiné také spisovatel hlásící se k monarchii, odpůrce Dreyfuse ve známé aféře a zakladatel nacionalistického a royalistického hnutí *Francouzská akce*.

„Nejvášnivějšími a nejhluchnějšími nacionalisty na stadionu [...] nejsou překvapivě Řekové, ale Američané (na obrázku start jednoho z běžeckých závodů v Athénách). Pokaždé, když je oznámeno americké vítězství, se vlajky Spojených států třepetají ve vzduchu [...], dřevěné lavičky na stadionu rozechvívají vlny potlesku. Řecký tisk mluví s jistou dávkou ironie i shovívavosti o ‚bouřlivých výstupech bujarých a výstředních Yankees‘. Tito cizinci se stávají naprosto nesnesitelnými. [...]. Je to jasné – vlast není mrtvým pojmem. Ani válka není mrtvá. V minulosti se národy setkávaly prostřednictvím diplomatů, tj. osobností velmi distingovaných,

---

³ Tamtéž s. 1 [cit. 5. 12. 2015]

⁴ Tamtéž s. 9 [cit. 5. 12. 2015]

⁵ Tamtéž [cit. 5. 12. 2015]

uvážlivých a rezervovaných [...]. Nyní se budou národy střetávat přímo, bít se a utkávat zcela otevřeně, muž proti muži.“

s. 36: Byla to krásná doba – celá Paříž se tísnila na Mostě Alexandra III., který přijel ruský car slavnostně otevřít. Pařížané obdivují Nádraží d'Orsay, mohou se projet první linkou metra. Vpravo Alfred Tysoe – vítěz běhu na 800 metrů na OH v roce 1900.

s. 37: OH NA SVĚTOVÝCH VÝSTAVÁCH

s. 37: „Jednou jsem přijel, abych zkusil překonat rekord v hodinovce. Byli jsme dva – zatímco Paul Champ měřil čas, já jsem běžel. Po půl hodině můj společník vystřelil z pistole [...]. Ptám se ho: „Co se děje?“ „Stalo se mi to omylem. Stisknul jsem stopky a zastavil je. To nevádí. Zkusíte to jindy!“ odpověděl mi. Gaston Ragueneau

s. 38: „Dalším omylem by bylo domnívat se, že sport může být ve jménu vědy z principu spojován s umírněností jako s něčím, co je mu vlastní [...]. Od sportu nelze očekávat, že bude bojácným či opatrným, aniž by tím utrpěla jeho podstata. [...] Odvaha sama o sobě, která není diktována žádnou reálnou potřebou, to je cesta, jakou naše těla překonávají svoji vlastní živočišnost.“ Pierre de Coubertin

s. 38: Dopingové problémy se objevily už v roce 1904 s maratoncem Thomasem Hicksem.

s. 39: KDYŽ HRA, TAK FAIR PLAY

s. 39: Coubertina velmi pobavila lukostřelba v podání černochů. Při této příležitosti se baron projevoval jako „fanatický kolonista“, jenž neváhá přijít i s následujícími výroky: „Aniž bychom se samozřejmě snižovali až na úroveň otroctví či jen k nějaké zmírněné formě poddanství, musíme podotknout, že nadřazená rasa primitivnějším národům zcela oprávněně upírá některé výsady civilizovaného života.“

s. 40: Již od samotného počátku musel moderní olympismus čelit problémům spojeným s požadavky jednotlivých národů. Ve Stockholmu například Coubertin povolil Finům, těšícím se od roku 1906 relativní politické nezávislosti, aby se představili pod vlastními národními barvami. Rusku, v té době pod vedením cara Mikuláše II., nezbylo, než se podvolit.

s. 41: VÍTĚZSTVÍ ZA KAŽDOU CENU

s. 41: Maraton v roce 1908, v němž se proslavil italský běžec Dorando (nahore a vlevo na obrázku), byl posledním, jenž se konal na přímé 40km trati. Počínaje příštími hrami se běhalo

tam a zpět na trati dlouhé 42,195 km. Jednalo se konkrétně o vzdálenost 26 mílí, jež oddělovaly hrad Windsor od brány stadionu Shepherd's Bush (dnes stadion White City).

s. 43: UMĚNÍ NA OLYMPIJSKÝCH HRÁCH

s. 43: „K tomu, co se vytýká Jimu Thorpovi, nemám, co bych řekl. Ve Spojených státech jsme se v té době mohli setkat s takovýmito nemajetnými studenty nadšenými pro sport, kteří v létě přijímali angažmá v profesionálních baseballových klubech, a to často pod falešnými jmény. Thorp tak učinil v letech 1909 a 1910, nepomyslel však na následky svého lehkovážného jednání.“

s. 45: OLYMPIJŠTÍ ŠAMPIONI

s. 45: Tři hlavní hvězdy stockholmských OH (zleva doprava): Jean Bouin, druhý v běhu na 1500 metrů, Ralph Rose, trojnásobný olympijský vítěz ve vrhu koulí z let 1904, 1908 a 1912, a hlavně švédský král Gustav V., který právě osobně předává medaile vítězům. Naproti na obrázku pak můžeme vidět skupinu diváků obklopující výsledkovou tabuli.

s. 45: „Přímo před našima očima se neodehrává pouze jedno sportovní představení, ale rovnou pět nebo šest zároveň. [...] Na jednom konci závodiště se na dvou žíněnkách nepřetržitě střídají finštití, ruští a švédští zápasníci. Na druhé straně pak bez přestání skáčou, ať už s rozběhem, či bez něj, ti nejlepší výškaři a dálkaři. Z dálky jejich pokusy vypadají nicotně, jako skůčky drobných kobylek na nekonečné prérii. Ještě o něco spektakulárnější podívanou nabízejí skokané o tyči – čas od času zahlédneme některého z nich, jak se rozbíhá, v ruce dlouhou bambusovou tyč, jako by se zrovna chystal do útoku. Svoje náčiní zabodne do země a vznese se vzhůru jako malé bílé pířko. Poté pluje zlomek sekundy vzduchem, než se zničehonic od tyče odpojí, podobně jako květ od svého stvolu.“ George Rozet

s. 46: „Nejenže se za posledních dvacet pět let zimní sporty rozšířily do mnoha dalších zemí, ale začaly tam představovat zářný příklad sportovního amatérismu a ušlechtilosti, tak upřímný a nezkažený, že jejich úplným vyřazením z olympijského programu by přišly o své vydobyté pozice a význam [...] Vytvoření jakési samostatné odnože her, jež by ale přesto zůstala propojená se svým starším olympijským bratrem, se samozřejmě nabízelo jako jediné možné řešení.“ Pierre de Coubertin

s. 47: NOVINKY V OLYMPIJSKÉM PROGRAMU

s. 47: Roku 1906 podala Anglie pomocnou ruku králi Jiřímu I. Řeckému. Ten toužil po návratu olympijských her do Athén, kde proto uspořádal neoficiální, pirátské OH. Sám britský král Eduard VII. předsedal slavnostnímu zahájení v doprovodu své manželky královny Alexandry. Nelze také zapomenout na maraton, jehož jednu část absolvoval řecký král společně s pozdějším vítězem Kanadánem Serringem.

s. 48: „Coubertinovy spisy jsou pečlivě uloženy do prachu a zapomnění [...] Vidím v tom vědomou či nevědomou snahu o cenzuru a zakrývání skutečností. Coubertinovo dílo nevyznívá tak jednoznačně, jak se o něm tvrdí, a nepatří rozhodně do všech rukou, zvláště pak ne rukou těch, kdo se pokládají za kritiky či marxisty.“ Jean-Marie Bohm

s. 49: KULT HRDINY

s. 49: Celé Coubertinovo dílo čítá něco kolem úctyhodných 70 000 stran. Ovšem kdo z těch, co se tak rádi odvolávají na myšlenkový odkaz zakladatele novodobých olympijských her, může s klidným svědomím říci, že do baronových spisů alespoň jednou doopravdy nahlédl? Zasněženým čtenářům totiž hrozí, že namísto „velkého humanisty“ s pokrokovými názory naleznou přímo v textech zcela jiného Coubertina – Coubertina kolonialistu, konzervativce, elitáře, rasistu a sexistu.

s. 51: „Svět od nás, Němců, očekává, že mu tento celosvětový svátek zorganizujeme příkladným způsobem a že po sportovní stránce uspořádáme vše bez jediné chybičky, s důvtipem a umem [...], a to všechno pro lásku k myšlence olympismu a pro slávu Německa.“ Německý sportovní výbor, 1931

s. 52: Asi dva týdny po obsazení Belgie, tj. v době, kdy byla první světová válka v plném proudu, dostal MOV návrh na přemístění berlínských her naplánovaných na rok 1916 do Skandinávie či do Ameriky. Coubertin však odmítl. Olympismus by podle něj měl být nezávislý na mezinárodní politice, navíc sami Němci se svých her vzdát nechtěli. Devíza olympiády podle barona přetrvává i v době, kdy okolnosti nedovolují hry uspořádat.

s. 53: PRÁVO SILNĚJŠÍHO

s. 53: Ihned po skončení války mezi sebou vítězné státy Dohody uspořádaly sportovní hry. Proběhly na stadionu postaveném za méně než rok díky finanční podpoře Američanů.

„Ačkoli tzv. Pershingova olympiáda nemá nic společného s hlavním olympijským podnikem konaným jednou za čtyři roky, nese v sobě poselství, jež je možná mnohem závažnější než význam všech předchozích OH. Ukázala totiž, jakou roli může hrát sport a tělesná výchova při poválečné obnově civilizovaného světa po jedné z nejstrašnějších katastrof v celé lidské historii. [...] Právě díky soustavnému a metodickému tělesnému tréninku, díky usilovné snaze po maximálním výkonu, která je samotnou podstatou veškerého sportovního zápolení, znovu naleznou naši dosud mladí bojovníci svoji ztracenou fyzickou rovnováhu a odvahu nezbytnou pro budoucí ekonomická vítězství.“ Georges Rozet, týdeník *L'Illustration*, červenec 1919

s. 54 : Na stadionu se slavnostně představily výpravy 29 různých zemí, ve větru vlály národní vlajky. „Velké olympijské smíření“ se však v Antverpách nekonalo.

s. 55: OH POKRAČUJÍ

s. 55: Němci a Rakušané na tento sportovní svátek přizváni nebyli. Olympijské hry by však měly představovat „soutěžení mezi jednotlivými sportovci, nikoli mezi zeměmi.“

s. 56: Skok do dálky v podání Eugèna Coulona představuje skutečnou sportovní podívanou, na medaili mu však přesto nestačil – byl vyřazen ve finále.

s. 57: ETIKA A ETIKETA

s. 57: Památná slova: „Není důležité zvítězit, ale zúčastnit se“ nezazněla z úst Pierra de Coubertina, ale pensylvánského biskupa, a to na olympijské mši v roce 1908.

3. Komentář překladu

První část komentáře se sestává z podrobné překladatelské analýzy spočívající v představení základních vnětextových a vnitrotextových faktorů, jež se podílely na výstavbě originálu jako celku. Druhá část se zaměří na popis použité metody překladu a na rozbor jednotlivých překladatelských postupů a výrazových posunů, jež byly při převodu použity. Závěr komentáře se pak věnuje specifickým problémům na různých rovinách textu, které se při překládání objevily, a návrhu jejich možných řešení. Jako hlavní teoretické východisko pro komentář mně posloužilo pojetí překladatelského procesu u teoretiků překladu Jiřího Levého, Christiane Nordové a Antona Popoviče. Pro usnadnění orientace při citování konkrétních příkladů jak z výchozího, tak cílového textu byly použity zkratky – O označuje originál, P pak značí překlad.

3.1 Překladatelská analýza výchozího textu

3.1.1. Vnětextové faktory

Médium, místo, čas

Publikace *Jeux Olympiques: La flamme de l'exploit* vyšla v nakladatelství Gallimard v rámci populárně-naučné ediční řady Découvertes Gallimard, a to konkrétně v sekci „Kultura a společnost“ (*Culture et société*). V této „podřadě“ vyšly desítky dalších titulů s nejrůznější tematikou – namátkově například publikace o institutu manželství (*Éloge du mariage*), drogách (*Les Drogues: Une passion maudite*) či o cirkuse (*Le Cirque: Un art à la croisée des chemins*). Sekce „Kultura a společnost“ je pak ještě dále rozlišena dle jednotlivých tematických oblastí, naše publikace spadá do okruhu „Sport a hry“ (*Sport et jeux*) společně s dalšími knihami se sportovním námětem, jako je např. titul zabývající se historií fotbalu (*La balle au pied: Histoire du foot*) či cyklistickým závodem Tour de France (*La Saga du Tour de France*).

Kniha se formou nijak neliší od dalších vydaných publikací z téže edice – má o něco menší formát než A5, není nijak rozsáhlá (naš titul má konkrétně 175 stran) a je vybavena rozsáhlým obrazovým materiálem. Publikace *Jeux olympiques: La flamme de l'exploit* je členěna na 5 chronologicky řazených kapitol s hlavním textem, dále následuje část Svědectví a dokumenty (*Témoignages et documents*) přinášející novinové články, části odborných publikací, statí či projevů, jež prohlubují téma hlavního textu. V samotném závěru pak najdeme soupis jednotlivých olympijských disciplín, časovou osu s nejzásadnějšími událostmi olympijského hnutí a jejich stručným popisem, „hitparádu“ olympijských „nej“, bibliografii, seznam použitých obrázků a konečně rejstřík a obsah.

Titul spatřil světlo světa v roce 1992, od jeho vydání tedy uplynulo dlouhých 24 let. ⁶Tento velký časový odstup by se samozřejmě mohl zásadním způsobem projevit při překladatelském procesu a ztížit překladatelovu práci, v námi zvoleném úseku se však vzhledem k tématu vybraných kapitol (viz níže) tento časový faktor nijak zásadně neukázal. Překládaná část textu se nijak nedovolává či neodkazuje na současné dění, informace v ní podané můžeme i nadále pokládat za aktuální, pohled na ně se od roku 1992 prakticky nezměnil. Problém by ovšem nastal v okamžiku, kdyby jako text pro překlad byla zvolena např. závěrečná pátá kapitola – na jejím samotném konci se totiž autorka zmiňuje o kandidátských městech pro olympijské hry v roce 2000 :

Berlin, Brasilia, Copenhague, Istanbul, Londres, Manchester, Milan, Pékin, Sydney ont déjà annoncé leur candidature pour les Jeux de l'an 2000. (O:126)

Les autres candidats jouent encore la carte de la discrétion, mais nul doute que la surenchère pour l'obtention des Jeux de l'an 2000 atteindra de nouveaux sommets. (O:127)

Tyto informace jsou pro dnešního čtenáře už zastaralé a nemají pro něj relevantní hodnotu, neboť, jak všichni víme, OH v roce 2000 už dávno proběhly a hostilo je australské Sydney. Překladatel by tedy nejspíše byl nucen situaci nějak řešit – např. pomocí vnitřní vysvětlivky či poznámky pod čarou (dále je ovšem otázkou, na kolik by použití těchto doplňujících vysvětlení bylo vzhledem k populárně-naučnému charakteru textu únosné).

Autor

Autorkou publikace je francouzská novinářka a vysokoškolská pedagožka Françoise Hache-Bissettová. Původně vystudovala germanistiku na univerzitě Lumière Lyon-II. Sportovní tematikou se zabývala už ve své rigorózní práci, v níž se zajímala o roli sportu v nacistickém Německu. Dále publikovala mnohé články týkající se berlínské olympiády v roce 1936. Kromě titulu *Jeux Olympiques: La flamme de l'exploit* je spoluautorkou řady dalších kolektivních publikací, např. knihy věnované postavě Jamese Bonda (Françoise Hache-Bissette, Fabien Bouilly, Vincent Chenille: *James Bond figure mythique*, Editions Autrement 2008), titulu zkoumajícího problematiku vztahu literatury a reklamy (Laurence Guellec, Françoise Hache-Bissette: *Littérature et Publicité: de Balzac à Beigbeder*, Gaussen 2012) či díla s gastronomickým námětem (Françoise Hache-Bissette, Denis Saillard: *Gastronomie et identité culturelle française: Discours et représentations XIXe-XXIe siècles*, Nouveau Monde Editions

---

⁶ Kniha byla znovu vydána v roce 2008. Do jaké míry byly v novém vydání provedeny změny, nemohu bohužel posoudit – reedici se mi nepodařilo získat.

2007). Jak už vyplývá z výše uvedených publikací, na nichž se autorka podílela, její oblast vědeckého zájmu se zdaleka neomezuje pouze na téma olympismu a sportu, dále se blíže zaobírá například fenoménem popkultury, tzv. „kulturního průmyslu“ či médií a kulturou v německy mluvících zemích. Bissettová působila na řadě francouzských vysokých škol – např. na Univerzitě Paříž V či na univerzitě ve Franche-Compté ve městě Besançon. Nyní učí a věnuje se vědecké práci na univerzitě s názvem Paris-Saclay ve Versailles.

Celá publikace Bissettové je protkána intertextovými vazbami na mnohé další autory a jejich výroky – v knize najdeme nepřeborné množství citací, sloužících nejčastěji jako popisky k obrázkům (viz členění a grafika textu). V překládané části textu autorka necituje jen „hlavní postavu“ těchto kapitol Pierra de Coubertina, „vypůjčuje“ si slova i od mnoha dalších francouzských osobností. Jsou jimi například Charles Maurras, nacionalistický politický myslitel, novinář a spisovatel, Georges Rozet, novinář a autor zaměřující se zejména na publikace o víně a vinařství, či sociolog, antropolog a filozof Jean-Marie Brohm.

Adresát

Celá kniha (potažmo její překládaná část) je adresována široké laické veřejnosti, od svých potencionálních čtenářů nevyžaduje žádné speciální znalosti a presupozice, což už mimo jiné vyplývá z jejího populárně-naučného charakteru. Je určena všem recipientům, kteří mají zájem se dozvědět něco o historii olympijských her, a to velmi přístupnou formou. Publikace nepodává podrobný a vyčerpávající obraz dané problematiky, předkládá spíše základní informace obecného charakteru obohacené o ty nejzajímavější a nejatraktivnější skutečnosti – tak, aby byla kniha pro adresáta co nejčtivější, zároveň však, aby čtenáři poskytla ucelený přehled o pojednávaném tématu.

Text byl samozřejmě primárně napsán pro francouzské čtenáře, z věcněobsahového hlediska by však měl být bez větších úskalí srozumitelný i pro recipienta českého. Největší problém při porozumění u jiného čtenáře než Francouze představují přirozeně ryze francouzské reálie, jež adresát jiné národnosti buď nezná vůbec, nebo zdaleka ne na takové úrovni jako Francouz. V překládané části se jedná např. o hnutí Francouzská akce (*l'Action française*, O:35), názvy francouzských vysokých škol (*Saint-Cyr, l'École des sciences politiques*, O:28) či osobnost francouzského filozofa Hippolyta Taina, jenž je v textu označen jen příjmením (*...afin d'y vérifier les écrits de Taine*, O:28). Všechny tyto reálie jsou pro francouzské čtenáře zatíženy jistými konotacemi, které však český čtenář nutně mít nemusí, což mu následně může ztěžovat pochopení textu. Na překladatele tato místa kladou zvýšené nároky, je nucen je řešit tak, aby

byl text pro čtenáře co nejsrozumitelnější, zároveň by se však měl vyvarovat jistému „podceňování recipienta“ spočívajícím v přílišném „dovysvětlování“ faktů, s nimiž je adresát v cílovém jazyce naopak velmi dobře obeznámen. Ke konkrétním překladatelským řešením nejen těchto reálií se vrátíme níže (viz kapitola Vybrané překladatelské problémy).

Skutečnost, že komunikát byl napsán Francouzskou a je primárně adresován francouzskému čtenáři, se neprojevuje jenom ve vysoké frekvenci užití francouzských reálií, můžeme to pozorovat i jinde. Je více než zjevné, že „francouzský pohled na věc“ je při výkladu dané problematiky jaksi upřednostňován – pravděpodobně není náhodou, že autory všech citací v překládaných kapitolách jsou jen Francouzi či že na obrázku na str. 56 je vyobrazen zrovna francouzský skokan do dálky Eugène Coulon, jenž však na daných olympijských hrách nedosáhl ani na medaili. Hned na následující straně 57 zase po představení největších hvězd OH v Antverpách (*La benjamine des Jeux, l'Américaine Aileen Riggins, remporta la médaille d'or au plongeon du tremplin. Un certain Jack Kelly, plus connu pour être l'heureux papa d'une princesse monégasque, s'illustra en aviron. O:56-57*) autorka nezapomene připomenout, že mezi nejlepšími figurovali i Francouzi: *Les français figurèrent au palmarès, grâce à Ernest Cadine en haltérophilie, à Joseph Guillemot, médaille d'or au 5000 mètres et d'argent au 10 000 mètres, et surtout à la célèbre Suzanne Lenglen qui offrit à la France sa première médaille d'or féminine en remportant, à vingt et un ans, le simple dames en tennis. (O:57-58)*. Tuto pasáž autorka přidává zcela záměrně s ohledem na francouzského recipienta – Francouzi si na těchto hrách sice nevedli vůbec špatně, v celkovém měřítku však jejich výkony úplně jedinečné nebyly. (V medailovém pořadí zemí skončili až na osmém místě, za pořádající Belgií či Norskem.) Pro adresáta z Francie je informace o francouzských úspěších samozřejmě zajímavá, do jisté míry ji určitě i očekává, nikoliv však čtenář český. Jemu se může jevit jaksi nadbytečnou a naopak může začít postrádat zprávy o tom, jak si vedli „naši“. Překlad těchto částí textu, jednoznačně zacílených na francouzské „publikum“, bohužel nenabízí mnoho možností k řešení – jejich úplné vynechání či snad nahrazení textem pro českého čtenáře bližším a zajímavějším by mohlo vést k nežádoucímu narušení celkové výstavby textu či k přílišné lokalizaci⁷. V takovémto případě by se navíc spíše než o překlad jednalo o volnou adaptaci⁸ originálu. Při případném vydání by tak český čtenář spíše musel přistoupit na jakési

---

⁷ Lokalizace (spolu s aktualizací a adaptací) představuje v Popovičově terminologickém pojetí jeden z překladatelských posunů na rovině makrostylistiky, tj. na úrovni tématu a kompozice díla. (Popovič 1971: 81-82)

⁸ Podle Antona Popoviče se adaptace překladu vyznačuje úpravou textu, jež se dotýká tématu a jeho prvků, zpravidla je zacílena na domácí realie. Je (mimo jiné) motivována komunikačním zájmem příjemců v cílové kultuře. (Popovič 1971: 151)

„pravidla hry této publikace“ – číst ji jako francouzské svědectví o dané problematice s vědomím toho, že primárním recipientem by měl být Francouz.

3.1.2. Vnitrotextové faktory

Téma, obsah

Jak již bylo naznačeno v předcházejících kapitolách, publikace Françoise Hache-Bissettové pojednává o historii olympijských her a olympijského hnutí, a to od jeho úplných prvopočátků ve starověkém Řecku sahajících do doby před naším letopočtem až po moderní olympijské období ve 20. století. Vzhledem k tomu, že kniha vyšla už v roce 1992, se výklad uzavírá výčtem kandidátským měst na OH v roce 2000 – o posledních konaných olympiádách se tedy publikace už nezmiňuje.

Text vybraný k překladu zahrnuje celou druhou a počátek třetí kapitoly knihy. Druhá kapitola pojednává o počátcích moderního olympismu, v centru dění tak stojí zcela pochopitelně osoba barona Pierra de Coubertina, tj. muže, jemuž se nakonec podařilo obnovit antické olympijské hry. Než se autorka dostane k samotnému utváření novodobého olympijského hnutí a k prvním Coubertinovým snahám o oživení OH, dozvídáme se některé základní informace z baronova života – o jeho původu, vzdělání, a hlavně o motivacích a vlivech, jež ho následně přivedly na myšlenku vzkříšení olympiád. Právě celá Coubertinova „olympijská filozofie“ tvoří jádro druhé kapitoly. Bissettová se snaží relativně objektivně představit celou jeho koncepci týkající se (nejen) olympismu a sportu, a to včetně do jisté míry kontroverzních částí baronova odkazu, jako jsou jeho leckdy velmi sexistické či rasistické názory (*Le tir à l'arc nègre amusa beaucoup Coubertin, qui se présentait comme un «colonial fanatique» et n'hésitait pas à affirmer: «Sans naturellement s'abaisser à une forme adoucie du servage, la race supérieure a parfaitement raison de refuser à la race inférieure certains privilèges de la vie civilisée.»* O:39). Prakticky celý zbytek druhé kapitoly je pak věnován průběhu prvních novodobých olympiád (v Athénách, v Paříži, v Saint Louis, v Londýně a ve Stockholmu) a diskusi o uspořádání prvních zimních OH. Jsou popisovány nejzajímavější momenty her, jejich největší sportovní hrdinové, ale i problémy, s nimiž se během olympiád museli organizátoři vypořádávat. Zmiňován je i celý (často velmi komplikovaný a zdlouhavý) proces přidělování pořadatelsví jednotlivým městům.

Začátek třetí kapitoly se zaměřuje na období, ve kterém se olympismus dostává čím dál tím více do víru politických tlaků a světových konfliktů – autorka hovoří o olympiádě plánované na rok 1916, jejíž konání překazila první světová válka, či o následujících hrách, jež byly sice prezentovány jako „mírové“, k úplné olympijské idyle však měly poměrně daleko. I když se

Bissettová snaží o objektivní podání dané problematiky, přirozeně se někdy neubrání osobnějším pohledu na věc. Jedná se například o pasáže, kdy autorka dává do kontrastu humanistický ideál olympismu a jeho někdy velmi problematické uvádění do praxe: *Allemands et Autrichiens n'ont pas été associés à la fête. Les jeux Olympiques sont pourtant censés être «des compétitions entre athlètes et non entre pays»*. (O:55)

Žánrově-stylistická a funkční charakteristika textu

Pokud se budeme opírat o pojetí jazykových funkcí Romana Jakobsona⁹, je jasné, že v textu jednoznačně převládá funkce referenční – jeho cílem je informovat o historii olympijských her nenucenou, až zábavnou formou. Další funkce jsou zastoupeny v mnohem menší míře. Na několika místech se můžeme setkat s funkcí expresivní, jež je nejčastěji formálně signalizována pomocí interpunkčních znamének – ať už pomocí vykřičníku (*Bientôt accusé de professionnalisme, le tennis, encore toléré à l'olympiade suivante, disparaîtra du programme pour de longues années – il ne reviendra qu'en 1988 à Séoul!* O:58) či tří teček (*Faute de participer aux épreuves sportives, le baron présenta, sous le pseudonyme d'Hohrod et Eschbach, une Ode au sport qui lui permet de remporter la médaille d'or de littérature. On ne sait pas si le jury fut réellement dupe...*O:43). V obou uvedených částech autorka vyjadřuje svůj emoční postoj k tomu, o čem zrovna hovoří. V prvním případě se jedná o jakýsi údiv nad tím, že tenis zmizel na tak dlouho dobu z olympijského programu, v druhém pak autorka nepřímou naznačuje, co že si doopravdy myslí o udělení zlaté medaile Coubertinovi. V textu nalezneme i funkci konativní. Jde například o pasáž, kdy se Bissettová prostřednictvím rétorické otázky obrací na své čtenáře: *Le projet était ambitieux, mais où trouver l'argent pour restaurer l'ancien stade de Lycurgue en marbre blanc situé au pied de l'Acropole?* (O:32) Možná překvapivě ve vybraných kapitolách probleskují i jakési „náznaky“ funkce poetické. Jedná se hlavně o některé části citátů od francouzských spisovatelů André Obeyho a Charlese Maurrase. Mírou jejich metaforičnosti a důrazem na „sdělení jako takové“ (jeho styl a celkové provedení) se opravdu blíží komunikátům, jejichž účinek je primárně estetický: [...] *A l'autre bout, les champions du saut en hauteur, en longueur, avec ou sans élan, bondissent sans trêve: de loin, leurs sauts semblent chétifs, bonds de menues sauterelles dans une vaste prairie. Plus théâtral, on voit de temps en temps un sauteur à la perche s'élancer, le long bambou en bataille, comme s'il allait à l'assaut, puis le ficher en terre, s'envoler lui-même, petite chose blanche, souple et flottante qui plane un cinquième de seconde et se détache soudain de la perche comme une fleur de sa tige.* (O:45) Hierarchie jednotlivých jazykových funkcí představovala samozřejmě

---

⁹ Jakobson, R.: Lingvistika a poetika, in *Poetická funkce*, Jinočany, H & H 1995, str. 74–105.

jedno z hlavních vodítek při stanovování metody překladu. Základní snahou bylo, aby všechny funkce nesené výchozím textem zůstaly co možná nejlépe zachovány i v textu cílovém.

Z hlediska obecné teorie funkčních stylů odpovídá výchozí text asi nejvíce kritériím stylu populárně-naučného, jenž se společně se stylem čistě vědeckým, učebním či esejistickým řadí podle ustálené konvence nejčastěji ke stylu odbornému. Komunikát totiž předkládá fakta přístupnou formou, leckdy jsou poznatky prezentovány záměrně vágně a nepřesně a nalezneme v něm často vyjádření, jež nejsou striktně vědecká, ale spíše obrazná.¹⁰ Ze slohových postupů je v textu nejvíce uplatněn výklad, jenž je pro odborný styl patrně nejtypičtější. Autorka však pracuje i s (často velmi dějovým) popisem (*Ce n'est pas un spectacle mais cinq ou six spectacles qui se déroulent sous nos yeux [...] A un bout de la pelouse, sur deux estrades matelassées, les lutteurs finlandais, russes, suédois se succèdent sans relâche...*O:45) a vyprávěním (*En 490 av. J.-C, le soldat Philippidès avait parcouru d'une seule traite les quelque 40 kilomètres qui séparaient les cités de Marathon et d'Athènes pour annoncer la victoire des Grecs sur les Perses. Sitôt après s'être acquitté de sa mission, il mourut d'épuisement.* O:33). Jak vyprávěcí, tak popisný slohový postup se podílejí na větší dynamizaci textu a podtrhují jeho popularizační zaměření. Některé části pak vykazují i rysy slohového postupu úvahového, jenž je užit například ve chvíli, kdy autorka přemítá nad „tzv. znalci“ Coubertinova díla: *Mais parmi tous ceux qui se recommandent de la pensée du rénovateur des jeux Olympiques modernes, qui peut se flatter de l'avoir un jour lu dans le texte?* (O:49)

Členění a grafika textu

Jak už vyplývá ze zařazení textu k odbornému stylu, jeho kompozice je velmi promyšlená a je rozpracovaná jak na horizontální, tak vertikální linii. Co se týče horizontálního členění, tak je každá kapitola ještě rozdělena do několika menších monotematických podkapitol. V případě druhé kapitoly vybrané pro překlad se jedná konkrétně o 10 menších podkapitol, které mají pro lepší orientaci v textu i své vlastní názvy (např. *Les premiers pas, Les principes fondamentaux de l'olympisme* či *Faits et méfaits*). Všechny podkapitoly jsou relativně stejně dlouhé, nejčastěji odpovídá jedna podkapitola výkladu o jedněch olympijských hrách (*1920: les jeux de la paix retrouvée, Stockholm, 1912: les J.O. s'affranchissent, Athènes, 1896: retour aux sources* atd.) Z hlediska vertikálního členění textu je nejzásadnější rozdělení na hlavní výklad a na četné popisky k obrázkům, které v překládaném úseku publikace tvoří až kolem čtyřiceti procent celého textu. Obrázky vůbec zaujímají v textu zásadní postavení – někdy je celá dvoustrana

---

¹⁰ Brunel, A., Šotolová, J: *Stylistická analýza českých a francouzských textů*, Praha, FF UK 2012, s. 9.

vyhrazena pouze jim a jejich popiskům. Jejich četnost umocňuje popularizující ráz komunikátu. Popisky mají v textu více funkcí. Jakousi první skupinu tvoří „klasické“ popisky spjaté „těsně“ s daným obrázkem, což se (mimo jiné) projevuje použitím prostředků deixe: *Le marathon de 1908, où s'illustra Dorando (ci contre et ci-dessus), fut le dernier couru en ligne droite sur 40 kilomètres.* (O:41) V textu však najdeme i popisky, jež se k obrázkům vztahují více než volně, jedná se spíše o jakési doplňující informace k hlavnímu výkladu, často ve formě citátů: *Une autre utopie est celle-ci: s'imaginer que le sport peut être, au nom de la science uni d'office à la modération et obligé de vivre avec elle [...]* (O:38)

Kromě nadpisů jednotlivých kapitol (vyvedených v tučných kapitálkách) a podkapitol (jež jsou podtržené a psané tučně malým písmem) je v záhlaví každé sudé strany publikace uveden ještě jednou nadpis kapitoly, k níž strana náleží. Záhlaví lichých stran je pak vyhrazeno dalšímu nadpisu, jenž však mnohdy spíše představuje jakési „motto“ či „leitmotiv“ té dané části, než že by shrnoval její obsah. Tyto „druhé“ nadpisy jsou často obraznější než „obyčejné“ nadpisy kapitol, nalezneme mezi nimi různá ustálené spojení či přísloví jako *TRICHER N'EST PAS JOUER* (O:39), *LA VICTOIRE À TOUT PRIX* (O:41) nebo *LA LOI DU PLUS FORT* (O:53). Při překladu jsem je zařadila mezi popisky k obrázkům, v případě vydání textu by se situace musela řešit typograficky stejně jako v originále.

Některá slova v textu jsou označena kurzívou – jedná se o pojmy v jiném jazyce, než je francouzština (*Nenikikamen* O:33, *religio athletae* O:48, *fair play* O:40), či o vlastní jména (*Ode au sport* O:43, *Les Dessous de l'olympisme* O:51, *L'Action française* O:35). Uvozovky jsou kromě citací užity i např. v situacích, kdy se chce autorka od napsaného pojmu jaksi distancovat. («*primitifs*» O:38)

Koheze a koherence

Originál představuje soudržnou, celistvou textovou jednotku. Koheze výchozího textu je zajištěna prostředky lexikálními (synonyma, kontextová synonyma, opakování stejných výrazů, použití obecnějšího či specifitějšího pojmenování, deixe...), gramatickými (pronominalizace, kongruence) či prostřednictvím konektorů (spojky, různé další spojovací výrazy, textové orientátory). Co se týče vyjadřování vztahů mezi jednotlivými větami (částmi textu), ukázalo se, že na některých místech bylo vyjádření těchto vztahů spíše jen implicitní, bez nějakých viditelných formálních znaků: *La benjamine des Jeux, l'Américaine Aileen Riggins, remporta la médaille d'or au plongeon du tremplin. Un certain Jack Kelly, plus connu*

pour être l'heureux papa d'une princesse monégasque, s'illustra en aviron. Les Français figurèrent au palmarès, grâce à Ernest Cadine en haltérophilie, à Joseph Guillemot, médaille d'or au 5000 mètres et d'argent au 10 000 mètres.... (O:57) Tři citované věty jsou propojeny především sémanticky – mají společné průběžné téma týkající se největších hrdinů olympijských her v Antverpách. Výpovědi jsou za sebe jen „volně“ poskládané, bez použití formálních prostředků textové návaznosti. Při překladu do češtiny jsem však k použití několika prostředků koheze sáhla (výrazy *zase, ani, dále pak*), ze stylistického hlediska se mi toto řešení jevilo pro češtinu jako přirozenější, i když se samozřejmě jedná o jistý typ intelektualizace překladu¹¹: *Aileen Riggisová vyhrála zlatou medaili ve skocích do vody. Jistý Jack Kelly, později známý spíše jako hrdý tatínek monacké princezny, si zase podmanil veslařské soutěže. Mezi nejlepšími nechyběli ani Francouzi, a to zásluhou Ernesta Cadina, vítěze ve vzpírání, dále pak Josepha Guillemota, šampiona v běhu na 5000 metrů a držitele stříbrné medaile v běhu na 10 000 metrů...* (P:17)

Jak bylo naznačeno výše, jedním z prostředků, jenž zajišťuje soudržnost textu, je užití kontextových synonym. Autorka si jimi přirozeně nejvíce „pomáhá“ v případě výrazů, jež představují jakási „klíčová slova“ komunikátu, jsou v něm nejfrekventovanější. V překládaných kapitolách se jednalo o slova olympijské hry (*Les Jeux olympiques*) nebo Mezinárodní olympijský výbor (*Le Comité international olympique*). *Les jeux olympiques* jsou nahrazovány kratší variantou *Les jeux*, slovem *L'olympiade* či zkratkou *J.O.* Podobně je na tom *Le comité international olympique* – místo něj autorka zkráceně mluví jen o *Le comité* či si „pomůže“ mezinárodně známou zkratkou *CIO*. I když se Bissettová snaží tato nejužívanější slova variovat, často se můžeme například v jednom jediném odstavci několikrát setkat s jedním a tím samým výrazem: *Constitué par cooptation, le Comité accueillait en principe un seul membre par pays. [...] Soucieux de préserver son indépendance, le comité fonctionna jusqu'en 1948 grâce aux cotations de ses membres. Le choix des villes organisatrices s'effectuait lors des réunions plénières annuelles. Le comité, organisé en commissions thématiques [...].* (O:46) Francouzština opakování stejných slov snáší zpravidla mnohem lépe než čeština. V ní by naopak použití téhož výrazu několikrát za sebou, navíc pouze v rámci jednoho odstavce, mohlo působit stylisticky rušivě. Proto jsem se při překladu takovýchto míst v textu snažila kontextová synonyma (v tomto případě *výbor, MOV, Mezinárodní olympijský*

---

¹¹ Jiří Levý ve svém *Umění překladu* mluví o třech hlavních typech intelektualizace – zlogičťování textu, vykládání nedořečeného a formální vyjadřování syntaktických vztahů. (Levý 2012: 132) V našem citovaném případě by se jednalo hlavně o zlogičťování originálu v kombinaci s formálním vyjadřováním syntaktických vztahů.

výbor) používat co nejvíce: *Výbor byl sestavený na principu kooptace, přijímal v zásadě jednoho člena za každou zemi. [...] Chod MOV byl až do roku 1948 financován prostřednictvím peněžitých darů svých členů – představitelé výboru tak dbali o zachování jeho nezávislosti. Volba pořadatelských měst probíhala na každoročních plenárních zasedáních. Mezinárodní olympijský výbor byl dále rozdělen na komise dle konkrétních oblastí [...]* (P:14)

Lexikální rovina

Texty odborného stylu předpokládají častý výskyt termínů, nejinak je tomu i v případě našeho komunikátu. Jak napovídá téma celé publikace, nejvíce termínů se týká sportu. Jedná se o názvy jednotlivých sportovních disciplín (*tir à l'arc – lukostřelba, pentathlon moderne – moderní pětiboj, hockey sur glace – lední hokej, haltérophilie – vzpírání, ski nordique – klasické lyžování, lancer de poids – vrh koulí, disciplines de glace – ledové sporty*) či o další terminologii, jež je se sportem bezprostředně spjata (*fosse de réception – doskočiště, couloir – dráha, disqualifier – diskvalifikovat, professionnalisme – profesionalismus, amateurisme – amatérismus, patinoire – kluziště, dopage – doping, olympisme – olympismus, relais – štafeta*). Dále se pak v textu nacházejí termíny z oblasti geografie (*d'Autre-Manche – britský, Scandinavie – Skandinávie, Escaut – Šelda, Anvers – Antverpy, attique – athénský*), historie (*Antiquité – starověk, antika, révolution de 1917 – Říjnová revoluce, les Alliés – státy Dohody*) či politiky a mezinárodních vztahů (*cooptation – kooptace, secrétariat général – generální tajemník, adopter à l'unanimité – jednohlasně přijmout, délégation – delegace, le comité – výbor*).

V textu je zastoupeno i velké množství vlastních jmen – jedná se hlavně o propria označující sportovce (*Aileen Riggins, Suzanne Lenglen, Spiridon Louys, Pietri Dorando*) či různé státníky (*Gusave V, tsar Nicolas II, Georges de Grèce, Edouard VII, Joseph de Liechtenstein, Constantin II...*), dále jsou to pak názvy různých sportovních či jiných organizací, spolků a iniciativ (*Union des sociétés françaises des sports athlétiques, Le comité olympique britannique, Comité international olympique, Congrès pour le rétablissement des jeux Olympiques*) nebo již výše zmiňovaná toponyma (*Lausanne, Cincinnati*). Najdeme zde i názvy různých vzdělávacích zařízení (*collège de Rugby, École des sciences politiques*) či konkrétních sportovních podniků (*L'Olympiade Pershing, jeux Nordiques*). Při překladu zmiňovaných proprií bylo třeba zjistit, jestli má vůbec dané vlastní jméno svůj zavedený český ekvivalent, a pokud ano, jaká je jeho správná uzuálná podoba – viz např. *Union des sociétés françaises des*

sports athlétiques – Unie francouzských spolků atletických sportů, Congrès pour le rétablissement des jeux Olympique – Kongres pro obnovení olympijských her, L'Olympiade Pershing – Pershingova olympiáda, jeux Nordiques – Nordický hry. Jako paralelní text mi v těchto případech byly velmi nápomocné *Olympijské paměti* Pierra de Coubertina v překladu Jiřího Kroutila z roku 1977, kde byly některé zásadní termíny a propria již přeloženy.

Z hlediska stylové charakteristiky použitých lexikálních prostředků se autorka v drtivě většině případů drží neutrální, nepříznačové slovní zásoby. Pokud přece jen použije nějaký slohově zabarvený prostředek, je značen uvozovkami – například již výše zmiňovaný pejorativní výraz «*primitifs*» (O:38) jakožto označení pro národy jako Pygmejové a Siouxové nebo neologismus «*pré*» *jeux* (O:52) týkající se jakýchsi „přípravných her“, jež byly zorganizovány před samotnými OH. Jiná situace však nastává v četných citátech, jež text prostupují. Mnoho z nich bylo vyřčeno někdy na konci 19. či na začátku 20. století, čemuž samozřejmě odpovídá i použitý jazyk. Z dnešního pohledu se nám lexikum v těchto částech může někdy jevit jako knižní a zastaralé, což bylo samozřejmě nutné zohlednit i při překladu. Např. když Coubertin mluví o tom, že dospívání ve Francii probíhá oproti Velké Británii jaksi nepřírodně, použije následujících slov: *L'adolescence chez nous, se passe sous **une cloche artificielle**.* (O:28) Původně jsem obrazné vyjádření *sous une cloche artificielle* chtěla přeložit výrazem *v umělé bublině*, jenž by sice smyslově odpovídal, jedná se však o obraz z moderní doby. Po konzultaci jsem tedy raději sáhla k obratu *ve skleněné bublině*, jenž by měl být dobové slovní zásobě bližší.

Morfologická rovina

Na morfologické rovině se primárně zaměřím na použité slovesné časy. V hlavním výkladu jednoznačně převládá jednoduché perfektum doplněné o imperfektum. Zatímco *passé simple* v textu nejčastěji vyjadřuje ukončený minulý děj, *imparfait* je určeno hlavně pro popis okolností, pro vyjádření trvání minulého děje, jež nebyl nijak časově ohraničen či se opakoval: *Ce **furent** les Anglais qui, en 1908, **aménagèrent** les premiers des patinoires pour les quatorze patineurs et les sept patineuses venus de six pays différents. Malgré le succès de ces compétitions, les Suédois **refusèrent** de renouveler l'expérience à Stockholm: les Scandinaves **craignaient** en effet que la présence de disciplines de glace au programme des J.O. de 1912 nuise à leurs jeux Nordiques, prévu en 1913.* (O: 47) Jak je známo, francouzský systém časů je mnohem složitější než ten český, opozici jednoduchého perfekta a imperfekta už v češtině nenajdeme, tyto časové nuance vyjadřuje současný český jazyk pomocí kategorie vidu, na

kterou při překladu samozřejmě nesmíme zapomínat. Vezměme si pro příklad následující část textu: *Sa fascination pour les jeux antiques ne se démantait pas: il désirait à tout prix renouer avec cette tradition sportive. Au cours de ses nombreux voyages à l'étranger, il observait les différentes tentatives de restauration de jeux Olympiques.* (O:28) Do češtiny ji asi nejadekválněji přeložíme pomocí imperfektivních sloves, jež budou v tomto případě vyjadřovat stejný časový význam (tj. průběh minulého děje, jenž není nijak ukončen) jako ve francouzštině použité imparfait: *Coubertinovo vášnivé zaujetí antickými hrami nijak neustávalo, tuto sportovní tradici si přál za každou cenu oživit a během svých četných cest do zahraničí se zabýval rozličnými pokusy o její obnovení.* (P:9) Fakt, že nejčastěji používanými časy v textu jsou passé simple a imparfait, zdůrazňuje jeho „vyprávěcí“ charakter a ruku v ruce s ním pak i jeho populárně-naučné zaměření. Přítomný čas je v hlavním textu zastoupen velmi málo – najdeme ho např. na místech, kde se jakoby na malou chvíli přerušuje tok výkladu a z textu vystupuje více do popředí autorský hlas, jenž něco blíže vysvětluje, komentuje nebo o něčem přemítá: *On sait pas si le jury fut réellement dupe...* (O:43) Prézens dále nalezneme i u popisků k obrázkům, kde je nejčastěji použit při popisech nějakého děje: [...] *le roi Gustav V qui remet personnellement les médailles aux vainqueurs. Ci-contre, un groupe de spectateurs entoure le tableau où sont affichés les résultats.* (O:45)

V originále se setkáme i s historickým présentem: *En 1914, le monde humaniste de l'olympisme se transforme en champ de bataille. Les jeux prévus en 1916 à Berlin sont annulés. En 1940 et en 1944, les jeux Olympiques, symboles de paix et de rapprochement entre les peuples, sont supprimés pour cause de guerre.* (O:51) Tento stylistický prostředek, jenž slouží k jakémusi „zaktuálnění“ minulého děje, jsem využila na zmiňovaném místě i při překladu. Přítomný čas se v tomto použití podílí na dynamizaci a popularizaci textu, vtahuje čtenáře, jenž se najednou stává „očitým svědkem události“, více do „dění“: *V roce 1914 se humanistický svět olympismu proměňuje v bitevní pole. Berlínská olympiáda naplánovaná na rok 1916 je zrušena. V letech 1940 a 1944 se olympijské hry, považované za symbol míru a sblížení jednotlivých národů, nekonají kvůli zuřící válce.* (P:16) Z důvodu aktualizace textu a v duchu s jeho populárně-naučným charakterem jsem historický présent použila při překladu i na několika málo místech, kde se v originále setkáme jen s „obyčejnými“ minulými časy: *V tomto období, do kterého spadá i Coubertinovo nepřilíš přesvědčivé studium práv, se pak roku 1891 dostává do vedení Unie francouzských spolků atletických sportů (USFSA), jakéhosi předchůdce dnešních sportovních federací.* (P:8) V originále zněla pasáž takto: *Dans le même temps, parallèlement*

à de vagues études de droit, il prit en 1891 la direction de l'U.S.F.S.A. (Union des sociétés françaises des sports athlétiques), l'ancêtre de nos fédérations sportives. (O:28)

Syntaktická rovina

Z hlediska syntaxe se text vyznačuje komplexní, propracovanou a také kondenzovanou větnou stavbou, spíše než jednoduché věty v něm najdeme mnoho podřadných a souřadných souvětí s množstvím vsuvek a s pro francouzštinu typickými polovětnými vazbami. Autorčiným cílem je předat co nejvíce informací na co nejmenším možném prostoru a tomu právě odpovídá i skladba vět: *Après le baccalauréat, puis un passage éclair à Saint-Cyr et une inscription à l'Ecole des sciences politiques, le jeune homme, alors âgé de vingt ans, s'embarqua en 1883 pour l'Angleterre, afin d'y vérifier les écrits de Taine sur la place privilégiée accordée à l'exercice physique dans le système éducatif d'Outre-Manche. (O:28)* V překladu jsem se snažila brát co nejvíce zřetel na výchozí skladbu vět a celkový rytmus textu, v mnoha případech by však originální velmi kondenzovaná francouzská syntax byla v češtině neúnosná, proto bylo nutné přistupovat k jejímu rozvolňování např. pomocí vedlejších vět (viz překladatelské postupy). Často jsem také, s přihlédnutím ke srozumitelnosti a čtivosti textu, některá nejvíce informačně „nahuštěná“ souvětí (*Né à Paris, en 1863, c'est d'abord chez les Jésuits que ce fils de riches aristocrates catholiques et monarchistes se passionna pour l'Antiquité. (O:28)*) rozdělila do více vět: *Baron de Coubertin, pocházející z bohaté rodiny, jež příslušela ke katolické a monarchistické šlechtě, se narodil v roce 1863 v Paříži. Pro antiku se nejdříve nadchl u jezuitů. (P:8)*

Za velkou kondenzovaností textu stojí mnohé prostředky – jedná se o nominální vyjádření místo slovesných (*Après le baccalauréat, puis un passage éclair à Saint-Cyr et une inscription à l'Ecole des sciences politiques... O:28* nebo *malgré les brièveté des délais de préparation impartis O:39*) či o již zmiňované polovětné konstrukce, jejichž základem je infinitiv (*Pour charmer ses hôtes et les gagner à sa cause... O:29*) nebo přičestí (*Constitué par cooptation, le Comité accueillait.....O:46, La proposition des Américains de transférer les Jeux à Cincinnati ayant été rejetée par les Allemands...O:53*).

Při překladu bylo třeba také zohlednit odlišnou situaci slovosledu ve výchozím a cílovém jazyce – zatímco francouzský slovosled je pevně svázán jasně danými pravidly, český pořádek slov je volný, zcela zásadní roli v něm však hraje funkční větná perspektiva¹². Právě správné rozlišení

---

¹² Neznamená to však, že francouzština je k funkční výpovědní perspektivě (neboli aktuálnímu členění) nějak necitlivá, užívá však jiných prostředků než čeština a zdaleka se nejedná jen o prostředky slovosledné – jedná se například i o různé syntaktické konstrukce či lexikální prostředky. (Šabršula 1974: 192)

tématu a rématu výpovědi (tak, aby nedošlo ke kopírování francouzské syntaxe, jež by v češtině mohla působit příznakově) se ukázalo jako jeden z hlavních úkolů při převodu. Např. hned při překladu první věty vybrané části textu si musíme uvědomit, že v tématu výpovědi budou „antické olympijské hry“, o nichž byla řeč v předcházející kapitole: *Antické olympijské hry nakonec dokázal obnovit jeden muž, zarputilejší než jeho předchůdci: Pierre de Frédy neboli baron de Coubertin.* (P:7) Pořádek slov v originále je však jiný, „antické olympijské hry“ se nacházejí až ke konci věty: *Plus tenace que ses prédécesseurs, un homme parviendra à restaurer les Jeux antiques: Pierre de Fredy, baron de Coubertin.* (O:27)

4. Překladatelská metoda

Na základě provedené překladatelské analýzy jsem zvolila konkrétní překladatelskou strategii. Hlavním vodítkem při stanovování metody překladu bylo zachování cíle výchozího textu (tj. informovat populárně-naučnou formou o historii olympijských her) a hierarchie jednotlivých jazykových funkcí, jež jsou v textu obsaženy. Dále byl také kladen důraz na příjemce textu a jeho časovou a místní situaci. Při samotném překladu jsem tedy dbala na to, aby byla co nejpřesněji přenesena dominantní referenční funkce textu, aby neutrpěla jeho faktografická správnost a srozumitelnost pro příjemce. Z tohoto důvodu jsem na některých místech přistoupila k zlogičťování a explicitaci originálu, použití vnitřních vysvětlivek (hlavně v souvislosti s francouzskými reáliemi) i k rozvolňování syntaxe. Zároveň jsem se však snažila zachovat jeho popularizační charakter, čtivost a v některých pasážích, v nichž vystupuje do popředí estetická funkce (jedná se hlavně o citace), i jeho výraznou metaforičnost a abstraktnost.

4.1. Překladatelské postupy

Nyní se zaměřím na konkrétní překladatelské postupy, s nimiž jsem při převodu pracovala. Tyto postupy vycházejí z typologických odlišností mezi češtinou a francouzštinou, spíše než s jejich „čistou“ podobou se setkáme s jejich mnohými kombinacemi. Ve své práci budu vycházet z teoretického přístupu Evy Janovcové¹³.

---

¹³Janovcová, E.: Procédés de traduction, in Tionová, Alena a kol.: *Francouzština pro pokročilé*, Praha, SPN 1989, s. 283-320.

Nesčetněkrát jsem při překladu využila slovnědruhovú transpozice, tj. postupu, při němž je stejný sémantický obsah vyjádřen v cílovém jazyce pomocí jiného slovního druhu než v jazyce výchozím. Např. spojení předložky se substantivem *à force d'obstination* jsem do češtiny převedla pomocí adjetiva: *Mais il en fallait plus pour décourager le baron: à force d'obstination, il organisa le 16 juin 1894, dans le même amphithéâtre, un congrès international d'éducation...* (O:28-29) V překladu: *To by však nebyl on, aby se nechal tak lehce odradit. Dne 16. června uspořádal jako vždy neústupný Coubertin v téže aule mezinárodní kongres tělesné výchovy...* (P:9) Transpozice francouzského substantiva pomocí jiného slovního druhu je poměrně častým jevem, souvisí s tíhnutím francouzštiny k nominalizaci, zatímco čeština preferuje spíše vyjadřování slovesné: *Malgré le succès de ces compétitions, les Suédois refusèrent de renouveler l'expérience à Stockholm...* (O:47) V češtině: *I když se závody dočkaly úspěchu, Švédové na OH ve Stockholmu na jejich pořádání navázat odmítli.* (P:14) Dalším příkladem převedení ryze nominální konstrukce pomocí slovesa může být překlad věty z jednoho z mnoha citátů: *Puis le vainquer rendu au terme, quels baisers et quelles étreintes de compagnons, d'amis, d'inconnus.* (O:33) V překladu: *V cíli na vítěze čekala záplava polibků a objetí od jeho týmových druhů, přátel i od zcela neznámých přihlížejících.* (P:19)

S častějším slovesným vyjadřováním v češtině souvisí i vyšší výskyt příslovcí. Použití adverbii je v českém jazyce v některých situacích mnohem obvyklejší a přirozenější než ve francouzštině, jež příslovečné významy často vyjadřuje jinými způsoby (např. spojením substantiva s adjektivem, samotným přídavným jménem či např. nějakým slovesným opisem). V následujícím příkladě jsem adverbia použila při překladu podstatných jmen: *Je rebronzerai une jeunesse veule et confinée, son corps et son caractère, par le sport, ses risques et même ses excès.* (O:29) V překladu: *Zocelím naši oslabenou a zahálčivou mládež, jak tělesně, tak duševně, a to prostřednictvím sportu se všemi jeho riziky i krajnostmi.* (P:18)

Dalším postupem, s nímž jsem při překladu pracovala, je modulace, tj. taková obměna výpovědi, při níž se mění úhel pohledu na danou skutečnost. Několikrát jsem použila například modulaci antonymickou: *...tout semblait improvisé dans cette grande kermesse sportive où l'on assista même à des courses en sacs!* (O:37) V češtině: *Vypadalo to, jako by na tomto „velkém sportovním posvícení“, kde probíhaly dokonce i závody ve skocích v pytli, nemělo nic předem daný scénář.* (P:11) Nebo: *Le calvaire du coureur Dorando ayant marqué les esprits, les organisateurs suédois exigèrent des participants au marathon la production d'un certificat médical.* (O:42) *Maratonské trápení italského běžce Doranda nezůstalo bez odezvy – švédští pořadatelé tentokrát vyžadovali od účastníků maratonu předložení lékařského*

osvědčení. (P:13) V následující modulaci jsem neosobní konstrukci ve výpovědi převedla formou osobní s vyjádřeným podmětem: ...*proposa celle de Londres où devait se tenir...une exposition franco-britannique. On n'en sortait pas.*(O:39) V překladu: ...*a jako kandidátské město navrhl Londýn, kde se však opět měla konat – jak jinak – jedna z výstav, tentokrát francouzsko-britská. Olympijské hry se z jejich područí prostě ne a ne vymanit...*(P:12)

Jak už bylo naznačeno výše, několikrát jsem při překladu uplatnila diluci, tj. jakési rozředění či rozvolnění textu. Tento překladatelský postup jsem využívala hlavně na místech s velmi kondenzovanou syntaxí zapříčiněnou velkým množstvím polovětných vazeb či nominálních konstrukcí. Cílový text jsem nejčastěji „rozvolňovala“ vedlejšími větami, jejichž použití je v některých situacích v češtině stylisticky přijatelnější než zanechání kondenzovaného vyjádření: *Pour charmer ses hôtes et les gagner à sa cause, Coubertin leur fit entendre l'hymne à Apollon...*(O:29-30) V překladu: *Aby přítomné obměkčil a získal si je na svou stranu, nechal jim zahrát Hymnus na Apollóna...*(P:9) Nebo: *C'est l'athlétisme qui connut le plus fort développement, avec la multiplication des courses: 5000 mètres, 10 000 mètres, relais 4 × 100 mètres, relais 4 × 400 mètres, et surtout pentathlon moderne et décathlon, inventés par Coubertin en 1910.* (O:42) V češtině: *Největší rozvoj zaznamenala atletika, kde se rozšířil počet disciplín – přibyly běhy na 5000 a 10 000 metrů, štafety na 4×100, 4×400 metrů a hlavně moderní pětiboj a desetiboj, které v roce 1910 vymyslel sám Coubertin* (P:13)

Někdy jsem naopak přistoupila k „zúžení“ textu, jeho koncentraci, tj. sémantický obsah více slov jsem v cílovém jazyce vyjádřila slovem jedním: *Ci-contre, un groupe de spectateurs entoure le tableau où sont affichés les résultats* (O:45) V překladu: *Naproti na obrázku pak můžeme vidět skupinu diváků obklopující výsledkovou tabuli.* (P: 21)

V neposlední řadě jsem při překladu použila tzv. dépouillement – plnovýznamová slova jsem nahradila slovem pomocným, významově vágnějším (nejčastěji se jedná o předložku): *La liste des épreuves, qui avait été établie en 1894, mentionnait déjà le patinage.* (O:46) V češtině: *Již na seznamu olympijských disciplín z roku 1894 bylo uvedeno krasobruslení* (P:14)

5. Vybrané překladatelské problémy

Na závěr se zaměřím na překladatelské problémy, s nimiž jsem se při převodu musela potýkat. O některých jsem se zmínila už rámci analýzy a překladatelských postupů, nyní se jim budu věnovat podrobněji.

5.1. Francouzské reálie

Při překladu některých francouzských reálií bylo nutné přistoupit k určitým prostředkům simplifikace či explicitace. Jejich prostým převedením bez žádného dalšího vysvětlení by totiž mohlo dojít až k neporozumění u adresáta v cílovém jazyce, jenž v těchto případech jednoduše nedisponuje stejnými znalostmi a informacemi o dané problematice jako francouzský recipient, jemuž je text primárně určen. Vnitřní vysvětlivky jsem například použila při převodu následující věty: *Les débordements nationalistes du public fascinent les politiciens, tel Charles Maurras, écrivain monarchiste, et antidreyfusard, fondateur de l'Action Française.* (O:35) Konkrétně se jednalo o hnutí Francouzská akce, jež pro českého čtenáře pravděpodobně nebude zatíženo takovými konotacemi jako pro recipienta francouzského, a termín *antidreyfusard*, těsně spjatý s francouzskou historií, jenž nemá v češtině jednoslovný ekvivalent: *Nacionalistické projevy olympijského publika fascinovaly mnohé politiky – jedním z nich byl i Charles Maurras, mimo jiné také spisovatel hlásící se k monarchii, odpůrce Dreyfuse ve známé aféře a zakladatel nacionalistického a royalistického hnutí Francouzská akce.* (P:19) Podobně jsem postupovala i při překladu názvů francouzských vysokých škol, jejichž jména se běžnému českému čtenáři asi nespojí s velmi vysokou úrovní poskytovaného vzdělání: *Poté přišla maturita, krátká studijní zastávka na elitní vojenské vysoké škole v Saint-Cyr a pak už zápis na další vyhlášenou univerzitu, Pařížský institut politických věd.* (P:8) V originále: *Après le baccalauréat, puis un passage éclair à Saint-Cyr et une inscription à l'Ecole des sciences politiques...* (O:28) U jména francouzského filozofa Taina, známého určitě více ve francouzském prostředí, jsem zase pro větší přesnost a srozumitelnost uvedla i jeho křestní jméno, i když v originále uvedeno není: *... aby tam zkoumal práce Hippolyta Taina pojednávající o zásadní roli fyzických aktivit v britském školském systému.* (P:8) Metodu explicitace jsem použila i při překladu následujícího popisku k obrázku: *Rendons à César...C'est lors d'un sermon, à Londres, en 1928, que l'évêque de Pennsylvanie prononça ces mots historiques: «L'important dans ces olympiades, c'est moins de gagner que d'y prendre part.»* (O:57) Úplné pochopení této věty je podmíněno implicitním předpokladem, že většinový francouzský čtenář mylně považuje za autora slavného výroku „Není důležité zvítězit, ale zúčastnit se“ barona Coubertina. Z těchto presupozic ovšem nelze vycházet u čtenáře českého, proto jsem opět sáhla k vnitřní vysvětlivce: *Památná slova: „Není důležité zvítězit, ale zúčastnit se“ nezazněla z úst Pierra de Coubertina, ale pensylvánského biskupa, a to na olympijské mši v roce 1908.* (P:23) Je jasné, že tímto řešením

dochází k nivelizaci¹⁴, tj. stylistickému zplošťování a ochuzování originálu¹⁵, v tomto případě však „zvítězil“ důraz na srozumitelnost textu v cílovém jazyce a ohled na českého čtenáře.

5.2. Ustálená slovní spojení, slovní hříčky

V originále se setkáme s několika ustálenými spojeními slov či příslovími. Nejčastěji jsem v těchto případech přistoupila k vysvětlení sémantického obsahu daného výrazu, k jeho „opisu jinými slovy“, metoda substitute¹⁶ se v daných případech ukázala jako stylisticky méně vhodná. Úsloví *C’était à prendre ou à laisser* (O:38) by sice v češtině mohlo mít protějšek v českém přísloví „ber, a nebo nech být“, to je však v daném kontextu prakticky nepoužitelné. Proto jsem nakonec přistoupila k následujícímu řešení: *Otázka zněla: chopit se této příležitosti, či ne?* (P:11) Podobně jsem postupovala i při převodu rčení *TRICHER N’EST PAS JOUER* (O:39), které jsem přeložila jako *KDYŽ HRA, TAK FAIR PLAY* (P:20). Od původního záměru substituovat ho českým „podvádět se nemá“ jsem nakonec upustila – francouzskému spojení totiž sémanticky ne zcela odpovídá. Pomocí explicitace jsem přeložila i ustálené sousloví „*trier sur le volet*“ obsažené v jednom z nadpisů (*Un comité trié sur le volet* O:43) V češtině: *Výbor zvolený s nejvyšší pečlivostí.* (P:14) Jakousi slovní hříčku v nadpise *Faits et méfaits* (O:39) jsem se snažila zachovat i v překladu: *Fér–nefér* (P:12)

5.3. Interpunkční znaménka

Frekvence užití některých interpunkčních znamének je ve francouzštině jiná než v češtině. Některá se také používají v jiných funkcích, vyjadřují primárně jiné vztahy. Při překladu jsem se potýkala hlavně s použitím tří teček a dvojtečky. Tři tečky, jež autorka v originále užívá poměrně často, a to hlavně k vyjádření jisté míry expresivity, by při větším množství v odborném českém textu mohly působit až stylisticky rušivě. V překladu jsem se proto snažila hledat i jiná řešení bez výpustky (např. vložení vsuvky oddělené pomlčkami), zároveň jsem však brala ohled na zachování zmiňované citové zabarvenosti: *Této nenadálé situace využil Britský olympijský výbor a jako kandidátské město navrhl Londýn, kde se však opět měla konat – jak jinak – jedna z výstav, tentokrát francouzsko-britská.* (P:12) V originále: *Le comité olympique britannique, ravi de l’aubaine, proposa celle de Londres où devait se tenir...une*

¹⁴ Anton Popovič v *Poetice umeleckého překladu* označuje nivelizaci za „negativní posun“. (Popovič 1971: 82)

¹⁵ V této pasáži jsem navíc záměrně vynechala francouzské ustálené slovní spojení *rendre à César ce qui est à César*, jež se v textu vyskytuje jen ve zkráceném znění *Rendons à César*. Toto rčení vyjadřuje, že každý čin (umělecké dílo, výrok) by měl být přiznán svému opravdovému, právoplatnému autorovi. V českém jazyce však podobné přísloví nenajdeme. Jeho význam jsem tak při překladu vyjádřila pouze nepřímou.

¹⁶ Substitucí se rozumí jakási výměna prvků, náhrada nepřeložitelných prvků domácími, používaná často v případě překladu různých ustálených výrazových spojení či idiomů. (Popovič 71: 82) Podle Levého je její užití namísto tam, kde se silně uplatňuje obecný význam. (Levý 2012: 106)

exposition franco-britannique. (O:39) Obdobná situace nastala i v případě dvojteček, jež jsou v textu mnohokrát užity pro uvození vysvětlení, zdůvodnění nebo důsledku toho, co je obsaženo ve větě uvozovací¹⁷. V češtině je takovéto užití dvojteček méně obvyklé než v češtině, v překladu jsem se tedy snažila tato problémová místa řešit jinak – například rozdělením souvětí na dvě věty či využitím pomlčky: *Řekové by si velmi přáli ponechat na hry, jež považovali za „své“, výsadní právo, Coubertin však rozhodl jinak. V pořadí druhé OH se měly konat v Paříži.* (P:11) V originále: *Les Grecs auraient bien voulu garder l'exclusivité de ce qu'ils considéraient comme leurs jeux, mais Coubertin en avait décidé autrement: la seconde édition des Jeux devait avoir lieu à Paris.* (O:36) Nebo: *Coubertin rêvait de ce retour aux origines: organiser les premiers jeux Olympiques modernes en Grèce!* (O:32) V překladu: *Coubertin snil o návratu k samotným počátkům olympismu – chtěl uspořádat první novodobé olympijské hry v Řecku.* (P:10)

5.4. Chyby v originále

Po pečlivém prozkoumání dalších pramenů k dané tematice jsem dospěla k názoru, že se v překládané části textu vyskytují dvě chyby. Jedna se týká roku, kdy byla poprvé vyřčena památná slova „Není důležité zvítězit, ale zúčastnit se“. (*C'est lors d'un sermon, à Londres, en 1928, que l'évêque de Pennsylvanie prononça ces mots historiques...* O:57) Ve většině ostatních dostupných zdrojů týkajících se tohoto tématu je uvedeno, že výrok byl pronesen během olympijské mše (tj. v průběhu olympijských her) v Londýně. Ty se však konaly v roce 1908, nikoliv v roce 1928, jak uvádí autorka. Další nesrovnalost pak představuje křestní jméno francouzského skokana do dálky Coulona, v ostatních dostupných textech se totiž uvádí, že se jmenoval Eugène, nikoliv François, jak nalezneme v publikaci (*Effet sportif éblouissant! Le sauteur en longueur François Coulon sera pourtant éliminé en finale.* O:56) V překladu jsem se rozhodla tyto ryze faktografické, nezávažné chyby opravit bez nějakého dalšího upozornění, při vydání textu bych se případně ještě „pro jistotu“ obrátila na autorku originálu.

5.5. Citace

Mnohé citace, jimiž je text protkán, představovaly z hlediska překladu asi vůbec nejproblémovější a nejnáročnější místa. Jak už bylo naznačeno výše, některé z nich se vyznačují velkou obrazností, do popředí vystupuje funkce estetická. Při převodu těchto pasáží jsem tíhla spíše k překladu volnějším, s maximálním důrazem na smysl textu a na zachování

---

¹⁷ Hendrich, Josef, Radina, Otomar, Tláškal, Jaromír: *Francouzská mluvnice*, Plzeň, Fraus 2001, s. 87.

stejného efektu, jenž ve čtenáři vyvolává originál: *A l'autre bout, les champions du saut en hauteur, en longueur, avec ou sans élan, bondissent sans trêve: de loin, leurs sauts semblent chétifs, bonds de menues sauterelles dans une vaste prairie. Plus théâtral, on voit de temps en temps un sauteur à la perche s'élancer, le long bambou en bataille, comme s'il allait à l'assaut, puis le ficher en terre, s'envoler lui-même, petite chose blanche, souple et flottante qui plane un cinquième de seconde et se détache soudain de la perche comme une fleur de sa tige.* (O:45)

V češtině: *Na druhé straně pak bez přestání skáčou, ať už s rozběhem, či bez něj, ti nejlepší výškaři a dálkaři. Z dálky jejich pokusy vypadají nicotně, jako skůčky drobných kobylek na nekonečné prérii. Ještě o něco spektakulárnější podívanou nabízejí skokané o tyči – čas od času zahlédneme některého z nich, jak se rozbíhá, v ruce dlouhou bambusovou tyč, jako by se zrovna chystal do útoku. Svoje náčiní zabodne do země a vznese se vzhůru jako malé bílé pírkó. Poté pluje zlomek sekundy vzduchem, než se zničehonic od tyče odpojí, podobně jako květ od svého stvolu.* (P:21)

Některé citace se mi podařilo dohledat už přeložené, jedná se o části Olympijské charty a o jeden výrok Pierra de Coubertina. Ve své práci jsem tedy použila tyto již vypracované překlady, opatřené samozřejmě odkazem na jejich zdroj.¹⁸ Pro zajímavost uvádím svou verzi zmiňovaného Coubertinova citátu v konfrontaci s překladem Jiřího Kroutila z *Olympijských pamětí* a originálem:

«Pour que cent se livrent à la culture physique, il faut que cinquante fassent du sport; pour que cinquante fassent du sport, il faut que vingt se spécialisent; pour que vingt se spécialisent, il faut que cinq soient capables de prouesses étonnantes.» (O:27)

Kroutilův překlad: *„Aby se sto lidí mohlo oddávat fyzické kultuře, musí padesát lidí provozovat sport. Aby padesát jedinců provozovalo sport, musí se dvacet lidí specializovat. A aby se padesát lidí specializovalo, musí jich být alespoň pět, kteří dokážou podat obdivuhodné výkony.“* (P:8)¹⁹

Moje verze: *„Abychom měli pět jedinců schopných podávat jedinečné výkony, musíme mít dvacet lidí specializovaných ve sportovních disciplínách. Abychom měli dvacet jedinců specializovaných ve sportovních disciplínách, musíme mít padesát lidí, kteří se věnují sportu. Abychom měli padesát lidí, kteří sportují, musíme mít sto lidí, kteří začnou pravidelně cvičit.“*

---

¹⁸ Při případném vydání bych k odkazování na zdroj citátu asi nepoužila formu poznámky pod čarou, jež příliš nekoresponduje s populárně-naučným charakterem textu.

¹⁹ Coubertin, Pierre de: *Olympijské paměti*, přel. Jiří Kroutil, Praha, Olympia 1977, s. 159.

Ve svém překladu jsem na rozdíl od verze Jiřího Kroutila použila metodu modulace, kdy jsem celou Coubertinovu pyramidu jaksi obrátila a nazírala na ni z jiného pohledu. Toto řešení jsem volila z důvodů jeho názornosti a obraznosti.

V *Coubertinových pamětech* jsem dohledala ještě znění jednoho z Coubertinových výroků, ve své práci jsem však nakonec použila svoji vlastní verzi – Kroutilův překlad se totiž od citace z mé publikace místy celkem výrazně odchyluje, je otázkou, na kolik se jedná o překladatelovu interpretaci, jeho spíše volnou překladatelskou metodu, či možná o mírně odlišný originální text, z něhož Kroutil vycházel (s originálem *Coubertinových pamětí* jsem bohužel nepracovala):

«Une autre utopie est celle-ci: s'imaginer que le sport peut être, au nom de la science uni d'office à la modération et obligé de vivre avec elle [...]Le sport ne peut être rendu craintif et prudent sans que sa vitalité s'en trouve compromise. [...] L'audace pour l'audace sans nécessité réelle, voilà par où notre corps survole son propre animalisme» (O:39)

Kroutilův překlad: „*Jinou utopií je domnívat se, že by se sport měl pěstovat ve jménu vědy a z moci úřední, s upjatou zdrženlivostí a umírněností. [...]Sport se nemůže a nesmí provádět opatrně a nespěšně, nemá-li utrpět úhonu na své životaschopnosti. “ [...]Že se má učit odvaha s uvážením, to je v pořádku, naučit však někoho, aby se bál nutnosti, v tom právě překonává naše tělo svůj animalismus.*”²⁰

Můj překlad: „*Dalším omylem by bylo domnívat se, že sport může být ve jménu vědy z principu spojován s umírněností jako s něčím, co je mu vlastní [...]. Od sportu nelze očekávat, že bude bojácným či opatrným, aniž by tím utrpěla jeho podstata. [...]Odvaha sama o sobě, která není diktována žádnou reálnou potřebou, to je cesta, jakou naše těla překonávají svoji vlastní živočišnost.*“ (P:20)

Můj překlad se od Kroutilova liší mimo jiné v přeložení slova *d'office*. Spíše než o nějakou konkrétní úřední moc, jak píše Kroutil, se v tomto kontextu podle mého názoru jedná o nějaký vyšší, abstraktní princip, jak uvádím ve své verzi.

---

²⁰ Coubertin, Pierre de: *Olympijské paměti*, přel. Jiří Kroutil, Praha, Olympia 1977, s. 181.

6. Závěr

Cílem bakalářské práce byl překlad části publikace *Jeux olympiques: La flamme de l'exploit* a jeho následná reflexe v odborném komentáři, jenž byl zacílen na podrobnou analýzu originálu a popis hlavních překladatelských problémů. Při procesu překladu se jako hlavní obtíže ukázaly mnohé citáty vyznačující se často velkou abstraktností a metaforičností, dále pak mnohdy komplikovaná a velmi kondenzovaná syntax či množství francouzských reálií, jež by českému čtenáři mohly znesnadnit porozumění. S těmito a s mnohými dalšími problémy bylo nutné se při překladu vypořádat, při jejich řešení byly užity různé překladatelské postupy, jež jsou v komentáři rovněž popsány.

Práce byla cenným přínosem pro ověření a upevnění znalostí z oblasti teorie překladu a francouzsko-české srovnávací lingvistiky v praxi, umožnila mi znovu si uvědomit jak obecné systémové rozdíly mezi syntetickou češtinou a analytickou francouzštinou, tak dílčí difference na jednotlivých jazykových úrovních, a to hlavně na rovině syntaxe a stylistiky.

Doufám, že se mi celou mezikulturní komunikaci, tj. v našem případě převod výchozího textu mezi češtinou a francouzštinou, podařilo zprostředkovat co možná nejkompaktněji, s ohledem na všechny vnětextové a vnitrotextové faktory komunikátu, tak, aby překlad v cílovém prostředí plnil totožnou funkci a působil na českého adresáta stejným způsobem jako originál. Pro případného českého čtenáře by pak celá práce mohla být zajímavá nejen pro komentář představující základní překladatelské postupy a problémy na konkrétních příkladech, ale i z věcněobsahového hlediska samotného překladu.

7. Bibliografie

7.1. Prameny

Hache, Françoise: *Jeux Olympiques: La flamme de l'exploit*, Paris, Découvertes Gallimard 1992, 176 s.

7.2. Odborná literatura

Bečka, Josef Václav: *Česká stylistika*, Praha, Akademia 1992, 467 s.

Brunel, Aude, Šotolová, Jovanka: *Stylistická analýza českých a francouzských textů*, Praha, FF UK 2012, s. 9

Coubertin, Pierre de: *Olympijské paměti*, přel. Jiří Kroutil, Praha, Olympia 1977, 195 s.

Gifford, Clive: *Olympijské hry od Atén 1896 k Aténám 2004*, přel. Stanislav Křížek Havlíčkův Brod, Fragment 2004, 80 s.

Hendrich, Josef; Radina, Otomar; Tláskal, Jaromír: *Francouzská mluvnice*, Plzeň, Fraus 2001, 700 s.

Houžvičková, Milena., Hoffmannová, Jana: *Čeština pro překladatele*, Praha, FF UK 2012, 265 s.

Jakobson, Roman: Lingvistika a poetika, in: *Poetická funkce*, Jinočany, H & H 1995, str. 74–105.

Karlík, Petr, Nekula, Marek, Rusínová, Zdenka, Grepl, Miroslav: *Příruční mluvnice češtiny*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2012, 799 s.

Levý, Jiří: *Umění překladu*, přel. Karel Hausenblas, Praha, nakladatelství Miroslav Pošta – Apostrof 2012, 367 s.

Nord, Christiane: *Text analysis in translation: theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis*, Amsterdam, Rodopi 1991, 250 s.

Popovič, Anton: *Poetika umeleckého překladu*, Bratislava, Tatran 1971, 166 s.

Procházka, Karel: *Olympijské hry - Od Athén po Moskvu*, Praha, Olympia 1984, 639 s.

Šabršula, Jan: *Problémy srovnávací stylistiky francouzsko-české a česko-francouzské*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1974, 240 s.

7.3. Slovníky

Le Petit Robert: dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française, Paris, Le Robert 2013, 2837 s.

Neumann, Josef, Hořejší, Vladimír: *Velký francouzsko-český slovník A-K*, Praha, Academia 1992. 836 s.

Neumann, Josef, Hořejší, Vladimír: *Velký francouzsko-český slovník L-Z*. Praha, Academia 1992. 760 s.

Pala, Karel, Všianský, Jan: *Slovník českých synonym*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2000, 480 s.

7.4. Internetové zdroje

Český národní korpus [online], Dostupné z <https://www.korpus.cz/>

Larousse, dictionnaire de français [online], Dostupné z

<http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais>

Linternaute, dictionnaire français [online]. Dostupné z

<http://www.linternaute.com/dictionnaire/fr/>

Mezinárodní olympijský výbor: Olympijská charta, Lausanne 2013, Dostupné z <http://www.olympic.cz/upload/files/OLYMPIJSKA-CHARTA-2013.pdf>

Slovník českých synonym LINGEA [online], Dostupné z <http://www.nechybujte.cz/slovník-ceskych-synonym>

Slovník cizích slov [online], Dostupné z <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/>

Slovník spisovného jazyka českého [online], Dostupné z <http://ssjc.ujc.cas.cz/>

Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR: Naše řeč [online], Dostupné z <http://nase-rec.ujc.cas.cz/>

Ústav pro jazyk český: Internetová jazyková příručka, Dostupné z <http://prirucka.ujc.cas.cz/>

8. Příloha – text originálu

26

27

Plus tenace que ses prédécesseurs, un homme parviendra à restaurer les Jeux antiques : Pierre de Freydy, baron de Coubertin. Son idée : utiliser les jeux Olympiques pour populariser les exercices physiques. Tel était le principe de sa célèbre pyramide : « Pour que cent se livrent à la culture physique, il faut que cinquante fassent du sport ; pour que cinquante fassent du sport, il faut que vingt se spécialisent ; pour que vingt se spécialisent, il faut que cinq soient capables de prouesses étonnantes. »

CHAPITRE II LES JEUX RESSUSCITÉS

•• L'athlète :
aventureux, lyrique.
Il sent vivre en lui un
être secret [...] que crée
l'effort athlétique, qui
domine de haut le
train-train journalier
des organes. ••

André Obey

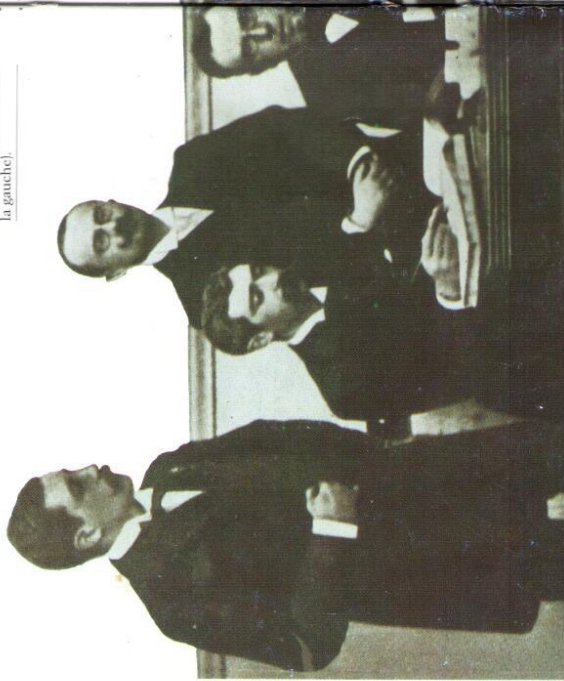
Apollon, dont on venait de retrouver le texte à Delphes. Cet hymne, transcrit par Théodore Reinach et mis en musique par Gabriel Fauré, fut exécuté par une soliste de l'Opéra de Paris accompagnée de chœurs et de harpes. Cette fois, tout concourait à rendre le public plus réceptif. Le 23 juin, jour de la clôture, l'opération de séduction avait réussi : la proposition de Coubertin fut adoptée à l'unanimité par les deux mille représentants des douze délégations française et étrangères.

Un Comité international, qui deviendra plus tard le C.I.O., chargé de préparer les nouveaux Jeux, fut aussitôt constitué par le baron ; celui-ci fournit les noms de six personnalités fortunées parmi ses amis : un Américain, un Argentin, un Hongrois, un Russe et

••1.1. Le C.I.O. est l'autorité suprême du mouvement olympique.

1.2. Toute personne ou organisation appartenant à un titre quelconque au mouvement olympique est soumise aux dispositions de la charte olympique et doit se conformer aux décisions du C.I.O. ••

Le premier comité olympique réuni en 1894 (Coubertin, deuxième en partant de la gauche).

un Suédois. Coubertin assurait le secrétariat général et le Grec Dimitrios Bikelas, la présidence. Enfin, l'assemblée se prononça pour l'organisation des premiers Jeux à Athènes, deux ans plus tard.

Les principes fondamentaux de l'olympisme

Le comité ainsi rassemblé définit alors ce qui constitue aujourd'hui encore la base de la charte olympique, même si ce document sur les statuts du mouvement a été depuis maintes fois révisé. Comme dans l'Antiquité, les Jeux auront une périodicité quadriennale; c'est le C.I.O. qui choisit parmi les villes candidates le lieu de déroulement.

Le programme des premiers Jeux comportait onze

••2. L'olympisme est une philosophie de vie, exaltant et combinant en un ensemble équilibré les qualités du corps, de la volonté et de l'esprit. Alliant le sport à la culture et à l'éducation, l'olympisme se veut créateur d'un style de vie fondé sur la foi dans l'effort, la valeur éducative du bon exemple et le respect des principes éthiques fondamentaux universels. ••

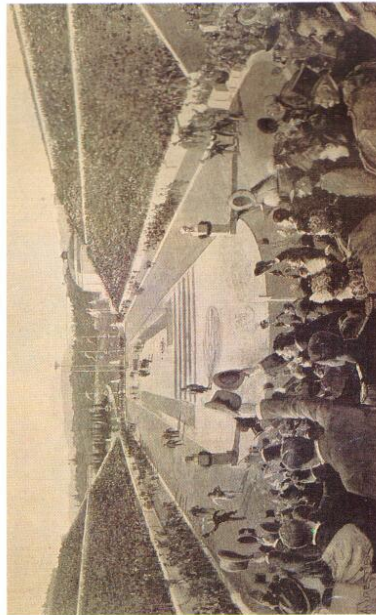
Charte olympique 1991

épreuves dans les sports athlétiques, cinq en gymnastique, quatre en escrime et lutte, trois en tir, dix en sports nautiques, quatre en vélocipédie et trois en «jeux» (tennis et cricket). L'équitation, prévue initialement, sera supprimée faute de moyens. Coubertin tenait à l'exclusion des femmes, et manifestait des réticences face à la notion d'«amateurisme» que les Anglo-Saxons imposèrent progressivement. Au fil des olympiades, un rituel se constituera avec emblème et devise (1913), drapeau (1914), serment de l'athlète sur le modèle grec (1920), flamme olympique (1928), puis relais de la flamme olympique (1936), saluts olympiques, etc. De même,

5. Le mouvement olympique groupe sous l'autorité suprême du C.I.O. les organisations, athlètes et autres personnes qui acceptent d'être guidées par la charte olympique. Le critère de l'appartenance au mouvement olympique est la reconnaissance par le C.I.O. | 7. L'activité du mouvement olympique est permanente et

les cérémonies d'ouverture et de clôture revêtiront un faste croissant.

Athènes, 1896 : retour aux sources

Coubertin rêvait de ce retour aux origines : organiser les premiers jeux Olympiques modernes en Grèce! Le projet était ambitieux, mais où trouver l'argent pour restaurer l'ancien stade de Lycurgue en marbre blanc situé au pied de l'Acropole? La solution vint

universelle. Elle atteint son point culminant lors du rassemblement des athlètes du monde au grand festival du sport que sont les Jeux Olympiques. | Chartre olympique 1991

d'Égypte : un généreux mécène, le banquier grec Giorgios Averoff, offrit 920 000 drachmes or. Cette fortune fut complétée par une subvention de l'État grec, une souscription publique et la vente de timbres-souvenirs. Le stade d'Athènes fut prêt à temps. A l'ouverture des jeux, le 5 avril 1896, les deux cent quatre-vingt-quinze participants venus de treize pays défilèrent devant le roi Georges de Grèce et plus de cinquante mille spectateurs.

Au programme : quarante-trois épreuves sportives réparties en athlétisme, lutte, haltérophilie, gymnastique, natation, tir, cyclisme et escrime.

L'histoire a surtout retenu l'éclatante victoire du berger grec Spiridon Louyys qui remporta le marathon en 2 heures 58 minutes et

50 secondes sous les ovations de ses compatriotes. En 490 av. J.-C., le soldat Philippiides avait parcouru d'une seule traite les quelque 40 kilomètres qui séparent les cités de Marathon et d'Athènes pour annoncer la victoire des Grecs sur les Perses. Siôt après s'être acquitté de sa mission, il mourut d'épuisement. C'est pour commémorer cet exploit qu'un helléniste de l'Institut de France, Michel Bréal, avait proposé à Coubertin de créer une épreuve du même nom sur la distance symbolique de 40 kilomètres.

«*Nenikikameni!* Nous avons vaincu! Lorsque le maillot blanc et bleu de M. Spiridon Louys (ci-contre) a été signalé, toutes les cigales, attiques firent monter au ciel leur sèche et perçante chanson [...] Puis le vainqueur rendit au terme, quels baisers et quelles étreintes de compagnons, d'amis, d'inconnus. On lui jeta mille présents. On se courut pour lui acheter quelques arpentis de terre dans le village. Une dame de Smyrne lui offre, séance tenante, une chaîne d'or.»

Charles Maurras

Les débordements public olympique fascinent les politiciens, tel Charles Maurras, écrivain monarchiste, et anti-dreyfusard, fondateur de l'Action française.

« Les plus violents, les plus bruyants nationalistes du stade [...] ce ne sont pas les Grecs : ce sont gens de l'Amérique [le contre, le départ d'une course à Athènes]. Toutes les fois qu'une victoire américaine est proclamée, les drapeaux de l'Union claquent au vent [...], des bans secouent les gradins de bois. Les journaux grecs parlent avec une indulgence ironique des « manifestations exubérantes des gais et excentriques Yankees ». Ces étrangers se rendent parfaitement insupportables. [...] On le voit, les patries ne sont pas encore détruites. La guerre non plus n'est pas morte. Jadis, les peuples se fréquentaient par ambassadeurs. C'étaient des gens fort solemnels, pondérés, mesurés. [...] Maintenant les peuples se vont fréquenter directement, s'insultent de bouche à bouche, et s'en [...] le cœur à cœur. » Charles Maurras

Paris, 1900 : tous à l'Exposition universelle !

Les Grecs auraient bien voulu garder l'exclusivité de ce qu'ils considéraient comme leurs jeux, mais Coubertin en avait décidé autrement : la seconde édition des Jeux devait avoir lieu à Paris. Les dirigeants du Comité olympique français ne brillèrent ni par leur motivation ni par leur engagement, et Coubertin fut contraint de coupler les J.O. avec l'Exposition universelle de 1900. Mille soixante-dix-sept athlètes de vingt et un pays participèrent à ces Jeux. Douze femmes s'affrontèrent en golf et en tennis, contre l'avis de Coubertin. La joueuse de tennis anglaise Charlotte Cooper fut ainsi la première championne olympique.

Les épreuves s'échelonnèrent dans la morosité du 14 mai au 28 octobre : il n'y eut ni cérémonie d'ouverture ou de clôture, ni lieu réservé au sein de l'Exposition. Les rencontres, trop dispersées dans l'espace et dans le temps, ne

parvinrent pas à motiver le public... Si l'Exposition fut un véritable succès, on ne peut en dire autant des jeux Olympiques : sur les millions de visiteurs qui affluèrent, les Jeux n'en attirèrent que quelques milliers ! Le « marathon des fortifs », ainsi nommé parce qu'il se déroulait autour de la capitale sur les boulevards de ceinture, rencontra quand même un succès d'estime ; d'autant que ce fut un Français, Michel Théato, jardinier au Racing Club de France, qui remporta l'épreuve.

Jeux Olympiques

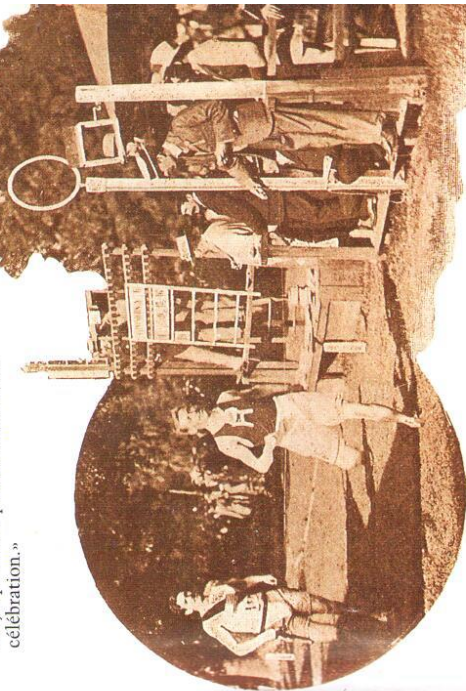

PARIS 1900

C'est la Belle Époque : le tout-Paris se presse sur le pont Alexandre-III que le tsar est venu inaugurer ; il admire la gare d'Orsay, et parcourt la première ligne de métropolitain. A droite, Tysoeds, qui remporta le 800 mètres aux Jeux de 1900.

De l'avis unanime des observateurs, jamais Jeux ne furent aussi mal organisés : depuis les aires de lancement de disque et de javelot parsemées d'arbres, celles de saut en hauteur dépourvues de fosse de réception, jusqu'aux épreuves annulées, différées ou organisées plusieurs fois sans que les compétiteurs aient été avertis, tout semblait improvisé dans cette grande kermesse sportive où l'on assista même à des courses en sacs ! Comme Coubertin le dira plus tard : « C'est un miracle que l'olympisme ait pu survivre à cette célébration. »

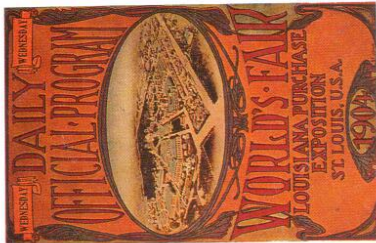

Saint Louis, 1904 : les J.O. traversent l'Atlantique

Le baron n'était pourtant pas au bout de ses peines. Les Américains, grands vainqueurs des deux premières éditions, en athlétisme notamment, se proposèrent pour organiser les troisièmes jeux Olympiques. Deux villes briguaient l'investiture : Chicago et Saint Louis, dans le Missouri. Coubertin et le C.I.O. penchaient pour la première, mais Roosevelt opta pour la seconde, dans laquelle devait

revolver [...]. Je lui dis : « Qu'est-ce qui se passe ? ». Il me dit : « Écoutez, je l'ai fait par inadvertance, j'ai appuyé sur mon chronomètre et je l'ai arrêté. Mais ça n'a pas d'importance, vous recommencerez un autre jour... »
Gaston Ragueneau

se tenir une Exposition universelle. C'était à prendre ou à laisser. En outre, les compétitions devaient cette fois s'échelonner de juillet à octobre. Déçu par les choix américains, Coubertin refusa de se rendre Outre-Atlantique, les sportifs français, anglais et italiens, effrayés par la durée et le coût du voyage, n'y allèrent pas non plus.

Comme à Paris quatre ans auparavant, seule une infime partie des visiteurs de l'Exposition universelle fit un détour par les jeux et ce furent surtout les *Anthropological Days* des 12 et 13 août qui les attirèrent. Ces journées proposaient des compétitions au cours desquelles des « primitifs » (Pygmées, Sioux, etc.) devaient s'affronter dans des disciplines sportives dont ils ignoraient les règles. Coubertin en fut plus amusé que choqué : « Nulle part ailleurs qu'en Amérique, on n'eût osé présenter de tels numéros. Mais aux Américains, tout est permis. Leur jeunesse ardeur dispose certainement à l'indulgence les ombres des grands ancêtres hellènes. » Sur le plan sportif, les Américains triomphèrent.

Le marathon focalisa à nouveau l'attention : c'est au cours de cette épreuve que l'on vit apparaître le premier tricheur et le premier dopé des jeux modernes. Fred Lorz fut disqualifié peu après son entrée triomphale dans le stade pour avoir effectué une partie de la course sur le marchepied d'une voiture. C'est le second, Thomas Hicks, qui remporta le titre bien qu'il avouât s'être préparé à grand renfort

« Une autre utopie est celle-ci : s'imaginer que le sport peut être, au nom de la science, un d'office à la modération et obligé de vivre avec elle [...] Le sport ne peut être rendu craintif et prudent sans que sa vitalité s'en trouve compromise. [...] L'audace pour l'audace sans nécessité réelle, voilà par où notre corps survole son propre animalisme. »

Pierre de Coubertin

Des problèmes de dopage, en 1904 déjà, avec le marathonnien Thomas Hicks.

de cognac et de sulfate de strychnine. Disqualifier deux concurrents coup sur coup dans une même épreuve eût sans doute nui à l'image de marque de l'olympisme...

Faits et méfaits

La Grèce, qui n'avait toujours pas abandonné l'idée de récupérer « ses » jeux, fit cavalier seul en 1906 en organisant elle-même des jeux pour commémorer le dixième anniversaire des premiers J.O. modernes. En dépit du succès obtenu, le C.I.O. refusa de leur accorder le label olympique.

Les jeux de la IVe olympiade (1908) devaient avoir lieu en Italie, afin de

respecter l'alternance. Mais en 1906, Rome retira sa candidature. Le Comité olympique britannique, ravi de l'aubaine, proposa celle de Londres où devait se tenir... une exposition franco-britannique. On n'en sortait pas. Cette fois pourtant, les J.O. furent autre chose qu'une simple attraction de foire : malgré la brièveté des délais de préparation impartis, les Anglais firent bien les choses. Des multiples péripéties qui émaillèrent ces

Jeux, l'histoire a retenu l'affaire du 400 mètres qui fut tiré à l'arc nègre. L'amusa beaucoup Coubertin, qui se présentait comme un « colonial fanatique » et n'hésitait pas à affirmer : « Sans naturellement s'abaisser à l'esclavage ou même à une forme adoucie du servage, la race supérieure a parfaitement raison de refuser à la race inférieure certains privilèges de la vie civilisée. »

à l'origine des couloirs que nous connaissons aujourd'hui : l'un des trois concurrents américains ayant volontairement gêné son adversaire britannique fut disqualifié et l'épreuve remise au lendemain sur une piste divisée en couloirs délimités par des cordes. Par solidarité envers leur compatriote, les deux autres Américains refusèrent de participer, si bien que l'Anglais Halswelle courut seul son 400 mètres.

Au marathon, un pâtissier italien de Capri, Pietro Dorando, fit l'unanimité : c'était à qui l'aiderait à se tenir debout et à parcourir les derniers mètres. La reine Alexandra lui remit personnellement une coupe en or, ce qui ne l'empêcha pas d'être disqualifié pour avoir été soutenu pendant sa course. Le célèbre *fair play* des Anglais connut au cours de ces Jeux de nombreuses défaillances et on leur reprocha beaucoup l'absence de jurys internationaux.

Stockholm, 1912 : les J.O. s'affranchissent

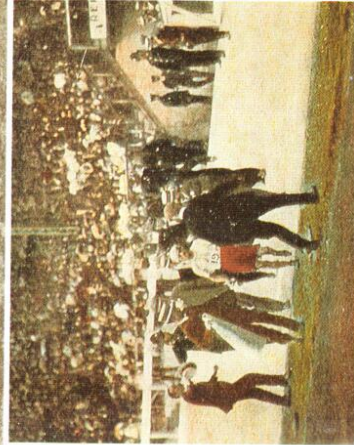
Cette fois, plus question d'Exposition universelle.

Coubertin avait trouvé un allié inattendu et efficace en la personne de Gustave V, roi de Suède. C'est à ces Jeux de Stockholm que le Japon et la Russie firent leur entrée, certes discrète, dans l'arène olympique. Les femmes, déjà présentes à Londres pour le tennis, le tir à l'arc et le patinage artistique, participèrent cette fois aux épreuves de tennis et de natation.

Si la boxe et la lutte, sports interdits en Suède, furent supprimées, d'autres sports firent leur

Lolympisme moderne fut des le départ confronté à des problèmes de révolution nationale. A Stockholm, Coubertin autorisa les Finlandais, qui bénéficiaient depuis 1906 d'une relative autonomie politique, à défilier derrière leurs propres couleurs, la Russie, alors dirigée par le tsar Nicolas II, ne put que s'incliner.

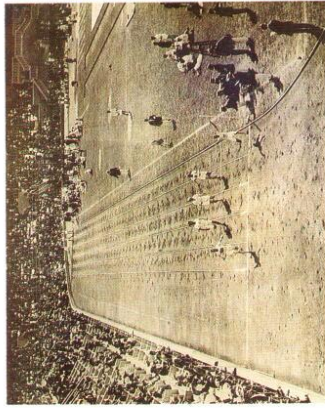

Le marathon de 1908, Lou s'illustra Dorando (ci-contre et ci-dessus), fut le dernier couru en ligne droite sur 40 kilomètres. A partir des Jeux suivants, le marathon sera couru par aller-retour sur 42,195 kilomètres, soit la distance de 26 miles qui séparent le château de Windsor de la porte du stade de Shepherd's Bush (aujourd'hui White City).

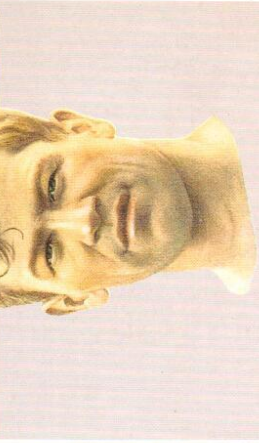
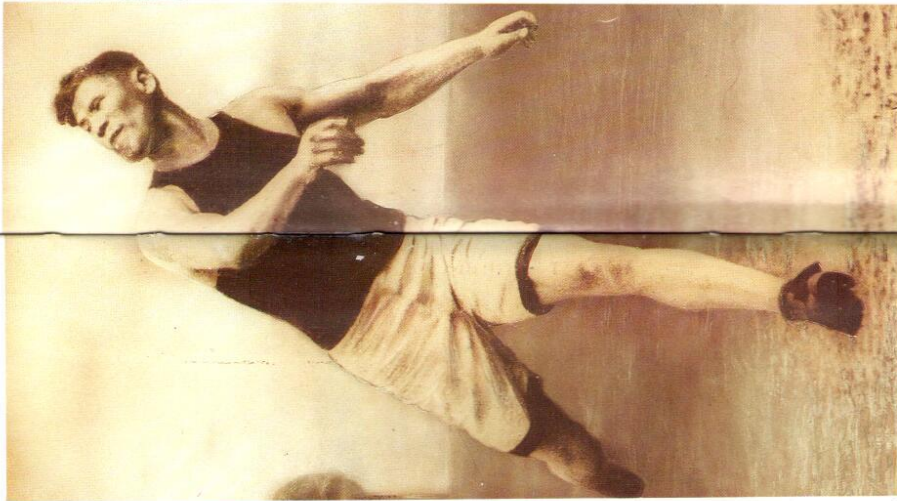
42. LES JEUX RESSUSCITÉS

apparition au cours de ces Ve Jeux, telles ces curiosités éphémères que furent les lancers à deux mains. C'est l'athlétisme qui connut le plus fort développement, avec la multiplication des courses : 5 000 mètres, 10 000 mètres, relais 4 x 100 mètres, relais 4 x 400 mètres, et surtout le pentathlon moderne et décathlon, inventés par Coubertin en 1910. Le vainqueur de ces deux épreuves, Jim Thorpe, un Indien américain, reçut

du roi admiratif le titre de « plus grand athlète du monde ». Six mois après la clôture des Jeux, le Comité olympique américain lui retira pourtant ses médailles pour cause de professionnalisme : en 1909 et 1910, alors qu'il était étudiant, il avait en effet accepté 360 dollars pour jouer dans une équipe de base-ball. Boue émissaire idéal, Thorpe clamera toujours son innocence mais ne sera réhabilité qu'en 1983, trente ans après sa mort. Le calvaire du coureur Dorando ayant marqué les esprits, les organisateurs suédois exigèrent des participants au marathon la production d'un certificat médical. Malgré ces précautions, le Portugais Fernando Lazaro succomba d'épuisement et de déshydratation en cours d'épreuve.

Coubertin rêvait d'adjoindre un programme artistique aux compétitions sportives : c'est ainsi

qu'à Stockholm furent organisés des concours d'architecture, de littérature, de musique, de peinture et de sculpture. Faute de participer aux épreuves sportives, le baron présenta, sous le pseudonyme d'Hohrod et Eschbach, une *Ode au sport* qui lui permit de remporter la médaille d'or de littérature. On ne sait si le jury fut réellement dupe...

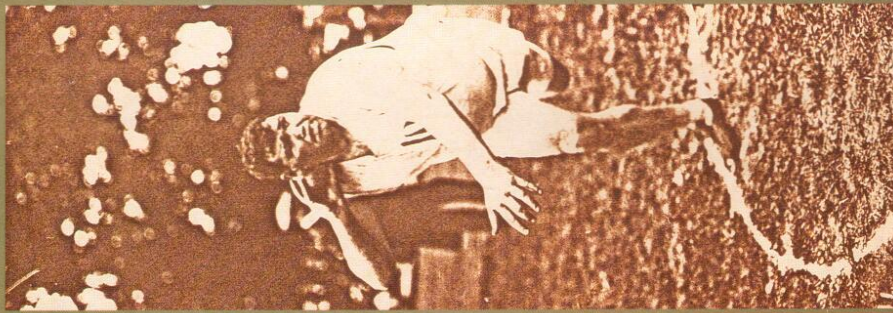
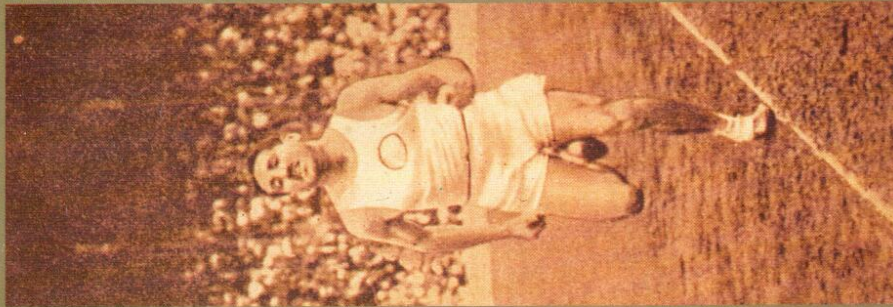
Un Comité trié sur le volet

Fin 1896, Coubertin avait succédé au Grec Bikelas à la présidence du C.I.O.

« Des faits reprochés à Jim Thorpe, je n'ai rien à dire. Il y avait eu en ce temps-là aux Etats-Unis des étudiants peu fortunés et passionnés de sport, qui, l'été, entraient dans des équipes professionnelles de base-ball et souvent sous des noms d'emprunt. Thorpe, en 1909 et 1910, l'avait fait mais sans réaliser la légèreté de son geste et ses conséquences »

Pierre de Coubertin

Trois vedettes des jeux de Stockholm (de gauche à droite) : Jean Bouin, second au 1 500 mètres, Ralph Rose, triple vainqueur du lancer de poids en 1904, 1908 et 1912, et... le roi Gustav V qui remet personnellement les médailles aux vainqueurs. Ci-contre, un groupe de spectateurs entoure le tableau où sont affichés les résultats.

« Ce n'est pas un spectacle, mais cinq ou six spectacles qui se déroulent sous nos yeux. [...] A un bout de la pelouse, sur deux estrades parallèles, les lutteurs finlandais, russes, suédois se succèdent sans relâche. A l'autre bout, les champions du saut en hauteur, en longueur, bondissent sans trêve : de loin, leurs sauts semblent chétifs, bonds de mottes sauterelles dans une vaste prairie. Plus théâtral, on voit de temps en temps un sauteur à la perche s'élaner, le long bambou en bataille, l'assaut, puis le ficher en terre, s'envoler lui-même, petite chose blanche, souple et flottante qui plane un cinquième de seconde et se détache soudain de la perche comme une fleur de sa tige. »

Georges Rozet

Il en démissionna en 1925, conservant la présidence d'honneur. C'est le comte Henri de Baillet-Latour, fondateur du Comité olympique belge, qui prit la relève. Le C.I.O. comptait alors soixante-cinq membres représentant cinquante-deux pays.

Constitué par cooptation, le Comité accueillait en principe un seul membre par pays. Pour garantir le prestige de l'organisme, les ambassadeurs de l'olympisme, recrutés parmi le gotha international — Constantin II, roi de Grèce; Joseph de Liechtenstein; S.A.R. le duc de Luxembourg, etc. —, possédaient de préférence un compte en banque bien garni. Soucieux de préserver son indépendance, le Comité fonctionna jusqu'en 1948 grâce aux cotisations de ses membres. Le choix des villes organisatrices s'effectuait lors des réunions plénières annuelles. Le Comité, organisé en commissions thématiques — administration, finances, programme olympique, presse, etc. —, réunissait également des congrès ouverts aux délégués des comités nationaux, des fédérations sportives internationales et d'autres organisations. C'est en ces occasions qu'étaient débattues les propositions d'ajout de nouvelles disciplines au programme olympique.

Vers l'organisation des premiers jeux d'hiver

La liste des épreuves, qui avait été établie en 1894, mentionnait déjà le patinage. Faute de stade de glace artificielle, cette discipline fut toutefois supprimée du programme des premiers jeux. Ce furent les Anglais qui, en 1908, aménagèrent les premiers des

•• Non seulement, en vingt-cinq ans, les sports hivernaux s'étaient répandus dans une quantité d'autres pays, mais ils y présentaient un caractère d'amateurisme, de dignité sportive, si franc, si pur, que leur exclusion totale du programme olympique enlevait beaucoup de force et de valeur [...]]. Constituer une sorte de cycle autonome et pourtant relié à son frère aîné, c'était évidemment l'unique solution. ••

Pierre de Coubertin

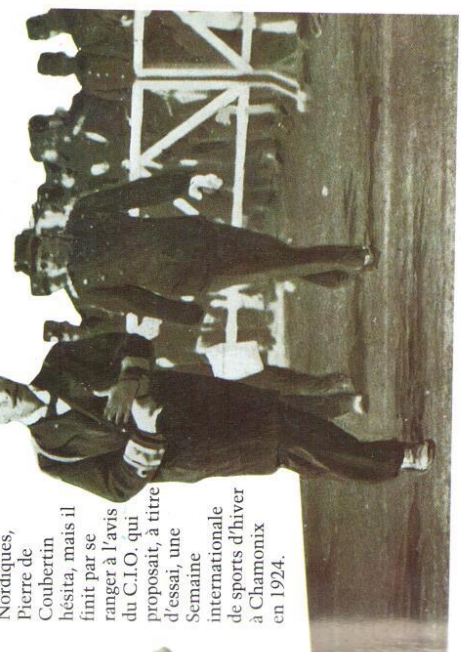
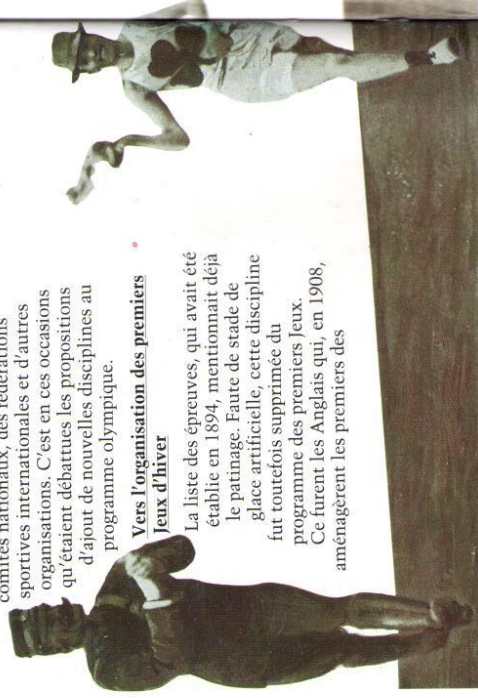
patinoires pour les quatorze patineurs et les sept patineuses venus de six pays différents. Malgré le succès de ces compétitions, les Suédois refusèrent de renouveler l'expérience à Stockholm : les Scandinaves craignaient en effet que la présence de disciplines de glace au programme des J.O. de 1912 nuise à leurs jeux Nordiques, prévus en 1913.

C'est un ami de Coubertin, le colonel Viktor Gustav Balk, qui avait créé ces jeux en 1900 : ils se déroulaient en Suède tous les quatre ans depuis 1901 et comprenaient des épreuves de ski nordique et de patinage. Il fallut donc attendre 1920, à Anvers, pour que le patinage reprenne sa place aux J.O. Cette même année, le hockey sur glace fit son apparition.

Certains membres du Comité rêvaient d'organiser aussi des épreuves de ski, d'où la proposition française lors du VIIe congrès du C.I.O., à Lausanne en 1921, de créer des jeux indépendants réservés aux sports d'hiver. Face à la levée de boucliers des Scandinaves, inquiets pour la

survie de leurs jeux Nordiques, Pierre de Coubertin hésita, mais il finit par se ranger à l'avis du C.I.O. qui proposait, à titre d'essai, une Semaine internationale de sports d'hiver à Chamonix en 1924.

En 1906, l'Angleterre vint prier main forte au roi Georges de Grèce, qui, parce qu'il rêvait d'un retour à Athènes des jeux Olympiques, organisa des Jeux pirates. Le roi Édouard VII en personne, présida la cérémonie d'ouverture en compagnie de son épouse, la reine Alexandra. Pendant l'épreuve de marathon, le roi de Grèce accompagna le Canadien Sherring durant une partie de sa course!

Panquet V'rai retablé

Les Assises philosophiques de l'olympisme moderne

Dans un message radiodiffusé de Berlin le 4 août 1935 et intitulé les « Assises philosophiques de l'olympisme moderne », Coubertin évoqua l'idée de *religio athletae*. Le sport y était paré de toutes les vertus : « La caractéristique essentielle de l'olympisme ancien, aussi bien que de l'olympisme moderne, c'est d'être une religion. La seconde caractéristique de l'olympisme, c'est d'être une aristocratie, une élite ; mais, bien entendu, une aristocratie d'origine totalement égalitaire puisqu'elle n'est déterminée que par la supériorité corporelle de l'individu et par ses possibilités musculaires multipliées jusqu'à un certain degré par sa volonté d'entraînement. » Pour populariser l'exercice physique et initier le public aux valeurs sportives – le dépassement de soi et le respect d'autrui –, le baron comptait sur cette élite, qu'il imaginait comme une véritable chevalerie : « Les chevaliers sont avant tout des "frères d'armes", des hommes courageux, énergiques, unis par un lien plus fort que celui de la simple camaraderie, déjà si puissant par lui-même ; à l'idée d'entraide, base de la camaraderie, se superpose chez le chevalier l'idée de concurrence, d'effort opposé à l'effort pour l'amour de l'effort, de lutte courtoise et pourtant violente. » Le héros olympique était, toujours dans l'optique coubertinienne, l'« adulte mâle individuel ». Ainsi, « chercher à plier l'athlétisme à un régime de modération obligatoire, c'est poursuivre une utopie. Ses adeptes ont besoin de la "liberté d'excès". C'est pourquoi on leur a donné cette devise : *Citius, altius, fortius*, toujours plus vite, plus haut, plus fort, la devise de ceux qui osent prétendre à abattre les records ! ». Par fidélité à l'orthodoxie antique, Coubertin était très attaché à l'idée de trêve olympique et de territoire sacré : « J'admettrais fort bien de voir en pleine guerre les armées adverses interrompre un moment leurs combats pour célébrer des jeux musculaires loyaux et courtois. »

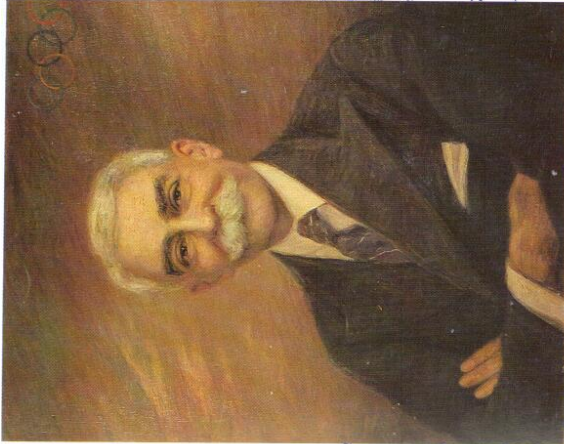
• L'œuvre écrite de Coubertin est soigneusement archivée dans l'oubli et la poussière. [...] y vois la l'œuvre d'une volonté inconsciente ou consciente de censure et d'occultation. Coubertin n'est pas aussi présentable qu'on le dit et ne peut sans doute pas être mis entre toutes les mains, surtout lorsqu'elles se veulent critiques ou marxistes. ••

Jean-Marie Brohm

*La IIIe olympiade
sa célébration
peut aller
avec une
olympiques
et une large
table cette
mission d'éd*

Les Jeux Olympiques

Environ 70000 pages, voilà ce que représente l'œuvre du baron Pierre de Coubertin ! Mais parmi tous ceux qui se recommandent de la pensée du rénovateur des Jeux Olympiques modernes, qui peut se flatter de l'avoir un jour lu dans le texte ? En fait de « grand humaniste », aux idées progressistes, ses adeptes risqueraient de découvrir un Coubertin colonialiste, conservateur, élitiste, raciste et sexiste.

*approcher.
s'efforce de
sur des points
de sa vie
œuvre, l'
nation d'eff*

*longue et complexe, personnel et abond en ses
coups. On n'a à une fois à dire derrière laquelle se
cachait son dessein pratique et qui se fera
aucun coup de l'état actuel de la nation. Fait à venir
les sports ? N'a pas peur et admirable de
protéger une institution vieille de plusieurs siècles
d'années. Tout le monde vivait à peine dans la
manuels d'œuvre.*

« En 1914, le monde humaniste de l'olympisme se transforme en champ de bataille. Les Jeux prévus en 1916 à Berlin sont annulés. En 1940 et 1944, les jeux Olympiques, symboles de paix et de rapprochement entre les peuples, sont supprimés pour cause de guerre. Dès lors, le mouvement olympique ne cessera plus de vivre au rythme de la politique internationale et des conflits mondiaux. »

Michel Caillat et Jean-Marie Brohm,
Les Dessous de l'olympisme

CHAPITRE III SPORT ET PAIX

« Le monde attend de nous, Allemands, que nous lui organisions cette fête mondiale de manière exemplaire, que nous la réalisions sportivement sans la moindre faute, avec esprit et avec art [...] pour l'amour de l'idée olympique et pour la gloire de l'Allemagne. »
Comité des sports allemand, 1931

Lors du congrès de rétablissement des jeux Olympiques à Paris en 1894, les Allemands étaient absents. Coubertin, qui avait toujours en mémoire la défaite de 1870, ne souhaitait vraisemblablement pas leur présence, pas plus d'ailleurs que leur participation aux Jeux d'Athènes.

Toutefois, un jeune chimiste, Willibald Gebhardt, parvint à constituer et à envoyer une délégation allemande grâce à des fonds privés et aux relations privilégiées qu'il entretenait avec la maison royale de Grèce. Par la suite, et toujours par l'intermédiaire de Gebhardt, l'Allemagne fut invitée aux Jeux de Paris et de Saint Louis.

1916 : un rendez-vous manqué

Les membres allemands du C.I.O., qui avaient tenté en vain d'obtenir l'organisation des Jeux de 1908, renouvelèrent leur candidature pour 1912, avec cette fois l'appui du Kaiser. Mais le décès du président du Comité

d'organisation de ces Jeux et de sérieux problèmes financiers contraignirent

l'Allemagne à se retirer au profit de Stockholm. Berlin réserva dès lors sa candidature pour la Ve Olympiade, prévue pour 1916, qui lui fut accordée le 4 juillet 1912. L'objectif avoué était de faire mieux que Stockholm qui, de l'avis général, avait déjà été une véritable réussite. Le parlement accorda une subvention de 200000 marks au Comité, qui déploya une intense activité : construction d'un stade, constitution d'un service de presse et de propagande, organisation de « pré-Jeux » en juin 1914. Enfin, des jeux Olympiques allemands, conçus comme une ultime répétition générale, devaient avoir lieu en 1915. Pour éviter que ne se répète la déconvenue de Stockholm, d'où les deux cent vingt-six participants allemands n'étaient revenus qu'avec vingt-cinq

En pleine guerre mondiale, deux semaines à peine après l'invasion de la Belgique, on proposa au C.I.O. de transférer

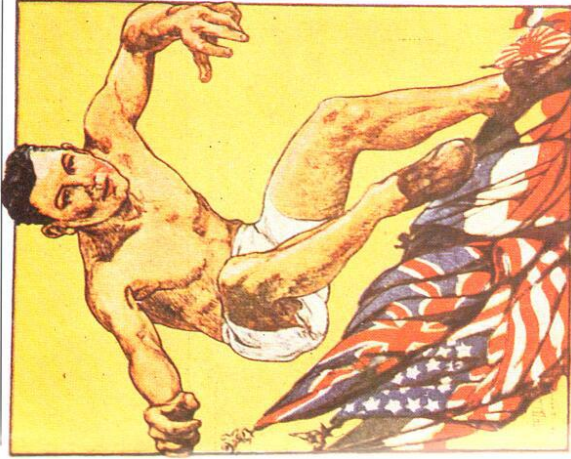

en Scandinavie ou en Amérique les jeux Olympiques de 1916, prévus à Berlin. Mais, pour Coubertin, l'olympisme était indépendant de la politique internationale et, les Allemands n'ayant pas demandé à être déchargés de leur mandat, il refusa, arguant que le chiffre de l'Olympiade demeurait, même si les circonstances interdisaient la tenue des Jeux.

Juste après la guerre, les Alliés organisèrent entre eux des jeux sportifs, sur un stade construit en moins d'un an grâce aux financements américains.

« L'Olympiade Pershing – encore qu'elle ne fasse point partie de la grande série quadriennale des jeux Olympiques – comporte une leçon peut-être supérieure à celle des précédentes. A savoir quel peut être le rôle du sport et de l'éducation physique dans la reconstruction du monde civilisé, après l'une des plus terribles convulsions de l'histoire. [...] C'est grâce à l'entraînement corporel, méthodique et suivi, grâce à ce goût de l'effort maximum, qui est la définition même de la « sportivité », que nos combattants encore jeunes retrouvent leur équilibre physique et le courage nécessaire pour les victoires économiques de demain. »

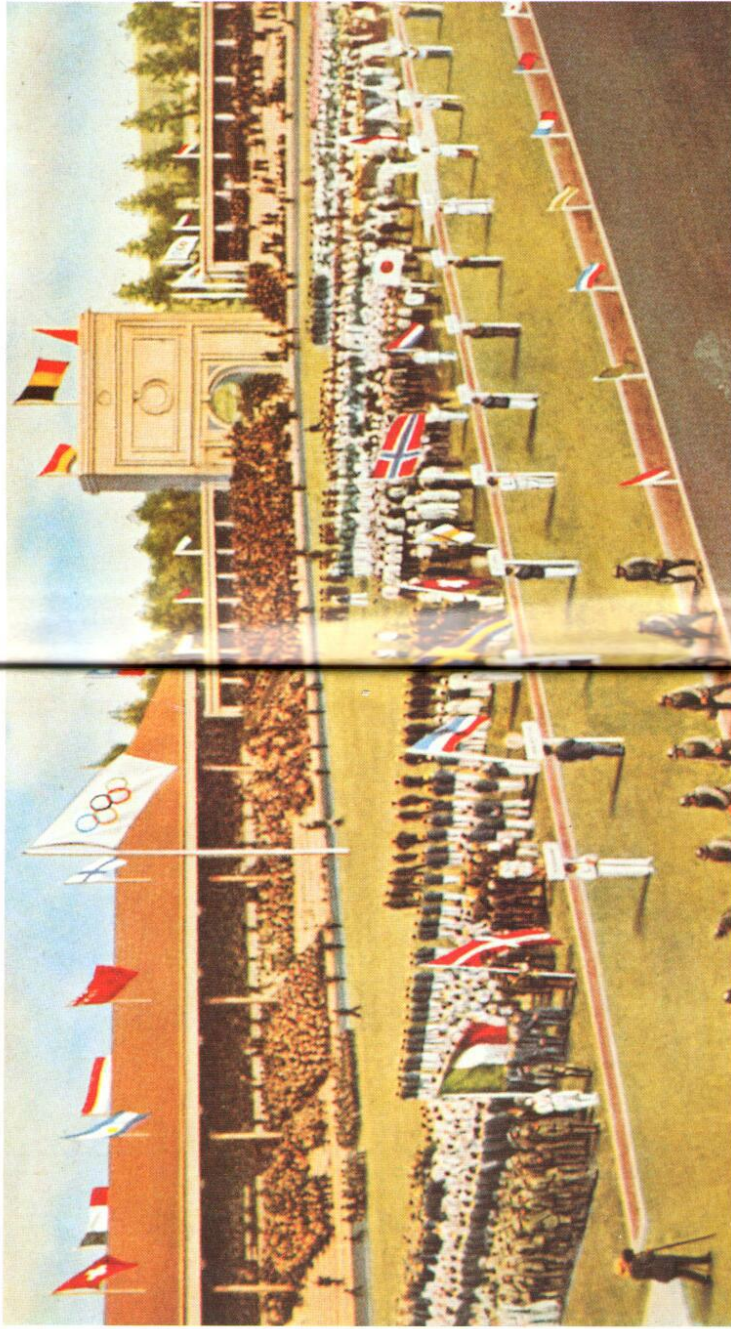
Georges Rozet, *L'Illustration*, juillet 1919

médailles (se classant au cinquième rang derrière la Suède, les Etats-Unis, la Grande-Bretagne et la Finlande), on engagea même un entraîneur américain ! La guerre mit un terme à tous ces beaux projets.

La proposition des Américains de transférer les Jeux à Cincinnati ayant été rejetée par les Allemands, persuadés de l'issue rapide et victorieuse du conflit, la

chronologie olympique connu en 1916 sa première interruption.

1920 : les Jeux de la paix retrouvée

En 1915, le C.I.O. choisit d'installer son siège à Lausanne, en terrain neutre. C'est là qu'un an après la signature de l'armistice la décision fut prise de confier l'organisation de la VIIe olympiade à Anvers,

Vingt-neuf nations défilent sur le stade, dépeaux au vent, mais la grande réconciliation olympique n'aura pas lieu à Anvers.

en 1920. Le port belge de l'Escaut, occupé pendant quatre ans et bombardé, était en ruines, comme le reste de la Belgique. Heureusement, armateurs et surtout diamantaires apportèrent leur soutien financier à la manifestation.

Contre l'avis de Coubertin et du C.I.O., Allemands et Autrichiens ne furent pas conviés. De son côté, la Russie, bouleversée par la guerre civile qui avait suivi

Allemands et Autrichiens n'ont pas été associés à la fête. Les Jeux Olympiques sont pourtant censés être «des compétitions entre athlètes et non entre pays».

La révolution de 1917, déclina l'invitation. En raison du prix élevé des places et du temps maussade, l'on dénombra bien peu de spectateurs dans les tribunes. La morosité régnait à Anvers : nombre des vedettes des Jeux de 1912, tel l'espoir français Jean Bouin, n'étaient plus au rendez-vous, victimes d'un autre combat, bien réel celui-là et non symbolique. Une minute de silence leur rendit hommage avant

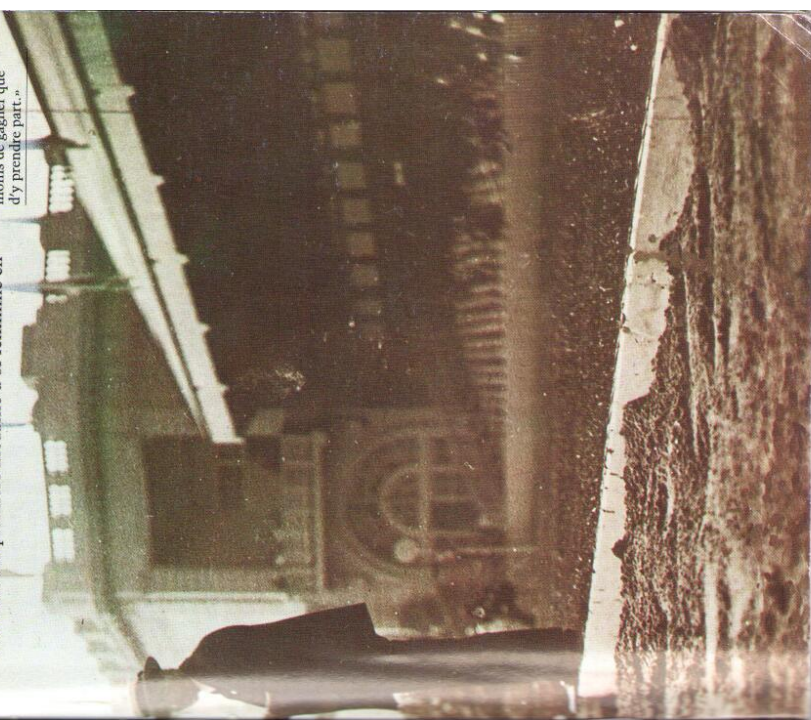
l'ouverture des Jeux, au moment du premier serment olympique prononcé par l'athlète belge Victor Boin. Moins éprouvés par la guerre, les sportifs américains, finlandais et suédois collectionnerent les médailles. La benjamine des Jeux, l'Américaine Aileen Riggins, remporta la médaille d'or au plongeon du tremplin.

Effet sportif éblouissant ! Le sauteur en longueur François Coulon sera pourtant éliminé en finale.

Un certain Jack Kelly, plus connu pour être l'heureux papa d'une princesse monégasque, s'illustra en aviron. Les Français figurèrent au palmarès, grâce à Ernest Cadine en haltérophilie, à Joseph Guillemot, médaillé d'or au 5 000 mètres et d'argent au 10 000 mètres, et surtout à la célèbre Suzanne Lengien qui offrit à la France sa première médaille d'or féminine en

endons à César... C'est lors d'un sermon, à Londres, en 1928, que l'évêque de Pennsylvanie prononça ces mots historiques : « L'important dans ces olympiades, c'est moins de gagner que d'y prendre part... »

remportant, à vingt et un ans, le simple dames en tennis. Bientôt accusé de professionnalisme, le disparaitra du programme pour de longues années – il ne reviendra qu'en 1988 à Séoul!

1924 : cocorico parisien...

En 1924, la France, qui se préparait à accueillir pour la deuxième fois les Jeux, était depuis peu gouvernée par le Cartel des gauches, avec Edouard Herriot au Conseil et Gaston Doumergue à la présidence de la République. Ces Jeux débutèrent par une cérémonie religieuse à Notre-Dame, puis l'athlète Géo André

Citius, altius, fortius (« plus vite, plus haut, plus fort ») : telle pourrait être la devise du perchiste américain Frank Fosch, médaille d'or en 1920. C'est sur le fanion du club scolaire d'Arcueil, dirigé par le révérend père Didon, que Coubertin découvrit cette maxime, promue dès juin 1894 « devise olympique ».

« Coubertin n'a pas choisi au hasard. Son esprit guerrier, sa farouche volonté de former une jeunesse forte et énergique, sa pédagogie virile transparaissent dans sa religion de l'exercice [...] ». Pour Coubertin, le sport est une école où n'ont pas place les fainéants et les malingres : « Il doit être pratiqué avec ardeur, je dirai même avec violence. Le sport, ce n'est pas l'exercice physique pour tous au point de vue de l'hygiène à condition d'être sage et modéré. Le sport est le plaisir des forts ou de ceux qui veulent le devenir physiquement et moralement. Il comporte donc la violence, l'excès, l'imprudence. Rien ne le tueait plus sûrement que de le vouloir emprisonner dans une modération contraire à son essence ».

M. Caillat
et J.-M. Brohm

